

LATINSKI FILOZOFSKI RUKOPISI U FRANJEVAČKOJ KNJIŽNICI U MAKARSKOJ

VICKO KAPITANOVIĆ

(*Makarska - Rim*)

UDK 1 : 019.942
Stručni članak
Primljen: 27. XI. 1992

Franjevačka knjižnica u Makarskoj najveća je knjižnica u Provinciji Presv. Otkupitelja i na području između Splita i Dubrovnika. Početke joj treba tražiti u 15. stoljeću kad je osnovan i samostan. Godine 1690. izgrađen je, u sklopu samostanske crkve, nad kapelom Sv. Ante, kako ističe ljetopisac, »prekrasni prostor za knjižnicu sa svim što je za nju potrebno«.

Osnivanjem filozofskog učilišta 1708. i bogoslovnog 1736. broj knjiga i rukopisa u knjižnici sve se više povećavao. Poznati dubrovački knjigoljubac fra Inocent Čulić, početkom 19. stoljeća makarsku knjižnicu svrstava među »osrednje« knjižnice. Ali činjenica da je svrstava uz bok knjižnici samostana Sv. Franje u Zadru govori dovoljno o njezinoj vrijednosti u to doba. Tu vrijednost potvrđuju i rukopisi koje ovdje objavljujemo¹.

Iako su poneki rukopisi iz Makarske knjižnice bili već dosada pojedinačno proučavani² do danas nemamo stručnog kataloga rukopisa što znatno otežava

¹ Opširni podaci o povijesti knjižnice, s uputama na vrela i literaturu, doneseni su u članku V. KAPITANOVIĆ, »Franjevačka knjižnica u Makarskoj«, u zborniku *Franjevačka visoka Bogoslovljia u Makarskoj*, Makarska, 1989, 108-173.

² Niz članaka objavio je J. Božićkić pod naslovom »Ljetopisne bilješke«, u časopisu *Bogoslovska smotra*, 13 (1925) 160-173, 365-371, 501-503; 14 (1926) 220-224, 329. Kodikološke osobine rukopisa fra Andrije Dorotića i njihov kratki sadržaj opisao sam u članku »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento filosofico-teologico nell'Ordine Francescano alla fine del '700«, *Antonianum* 53 (1978) 83-143 i u posebnom otisku iz doktorske disertacije *Fra Andrea Dorotić (1761-1837), il suo tempo, la sua attività e il suo pensiero*, Roma, 1978. Poslije toga je Dorotićeve rukopise i filozofsku misao iznesenu u njima temeljito obradio Damir Barbarić u člancima: »Ontologija Andrije Dorotića«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 7 (1981), br. 13-14, 53-67; »Fizika Andrije Dorotića«, *Prilozi*, 8 (1982), br. 15-16, 93-121; »Etika Andrije Dorotića«, *Prilozi*, 10 (1984), br. 1-2 (19-20), 49-59 i u knjizi *Filozofija Andrije Dorotića* (Monografije iz hrvatske filozofske baštine, 9), Zagreb, 1987; Neke rukopise spominju: M. ČALETA, »Zoričićeva aritmetika«, *Kačić*, 16 (1984), 94-98 i M. DEMOVIĆ, »Pitanje autorstva skladbi Kneževićevih kantuala«, *Kačić*, 16 (1984), 201.

proučavanje. To je i razlog da su ponekad ista djela pripisivana različitim autorima, da se i ne govori koliko je teško bilo odrediti utjecaj jednog autora na drugog. Učinilo mi se zbog toga potrebnim, za upoznavanje hrvatske filozofske baštine, izraditi potpuni katalog rukopisa makarske knjižnice³. Pri izradi ovog kataloga držao sam se, u svijetu, već uobičajenih pravila o katalogizaciji rukopisa. Opisu rukopisa pridodao sam, kao pomagalo za kritičko vrednovanje tekstova, upozorenja na istovrsne rukopise izvan makarske franjevačke knjižnice i uputio čitatelja na opširnije rasprave kad one postoje.

OBJAŠNENJE ZNAKOVA NA RUBU I U TEKSTU

Pri katalogizaciji rukopise sam svrstavao prema sadržaju i međusobnom utjecaju nastojeći biti što jasniji. Ipak neće biti na odmet upozoriti na značenje brojeva i znakova koje sam upotrebljavao na rubu ili u samom tekstu.

1. Broj na rubu teksta označava signaturu rukopisa i ujedno je njegov redni broj.

1.1. Brojevi na početku pojedinih paragrafa u samom tekstu označavaju redni broj rukopisa i redni broj djela u dotičnom rukopisu.

1/2 Broj poslije kose crte označava svezak rukopisnog djela pod rednim brojem naznačenim ispred kose crte. Rimski broj poslije točke označava dio sveska, (npr. 34/2.I označava rukopis br. 34, sv. 2, dio I).

4^C. Slovo uz redni broj rukopisa označava preradu odnosno rukopisa, odnosno sličnost s ostalim rukopisima pod dotičnim rednim brojem pohranjenim u Makarskoj knjižnici. Rukopisi u različitim preradama ili varijantama označeni su naime istim brojem i različitim slovima npr. 4^A, 4^B, 4^C, 4^D.

Ø Prekrižena kružnica, s tekstom koji slijedi poslije nje, upućuje na rukopis pod drugim rednim brojem u kojem je sadržano dotično djelo.

• * Velika točka ili zvjezdica označavaju više ili manje sličnu preradu ili varijantu opisivanog djela, pod odnosnim rednim brojem, izvan makarske knjižnice. Upozoravam, međutim, da sam usporedbu izvršio samo letimično, koliko mi se činilo nužnim u ovakvoj vrsti rada, prepuštajući iscrpnije proučavanje odstupanja među tekstovima budućim istraživačima. Nadam se da će već i ovakva usporedba dosta pridonijeti ishodu daljnjih istraživanja.

[] Uglate zagrade upotrebljavam kad je potrebno umetnuti slovo, riječi (imena, naslove), unijeti ispravak ili dodati razjašnjenje zbog jasnoće teksta. Točkice u uglatim zagradama [...] označavaju ispušteni dio teksta koji se nalazi

³ Ohrabrenje za ovaj rad dao mi je donekle i urednik *Priloga* pozivom na suradnju pa je i njegova zasluga što se ovaj rad objavljuje.

u izvorniku, a izostavljam ga zbog sažimanja ili koji put zbog teškoće odgonetavanja riječi.

(!) Uskličnik u zagradama upotrebljavam katkada uz pogrešne ili čudne riječi u tekstu, a (?) upitnik uz nerazumljive riječi.

Zbog jasnoće i jednostavnosti u prijepisu tekstova služio sam se današnjim pravopisom ostavljajući jedino diftong *ae* (e) i glas *i* (*j*) onako kako su pisani u izvorniku. Uobičajene kratice sam razrješavao, a kad bi u razrješavanju mogla nastati sumnja, stavio sam okrugle zagrade.

KODIKOLOŠKI OPIS RUKOPISA

1. PETRUS HISPANUS⁴ [*Sumulae et In universam Aristotelis logicam*], XVIII. saec., 19 x 13 cm, f. 156.

1.1. [*Summulae (?) Pet]ri Hispani ad m[entem doctori]s Subtilis [Ioannis Duns Scoti]*, f. 1-32.

Incipit: Incipiunt [*Summulae (?) Pet]ri Hispani ad m[entem doctori]s Subtilis [Ioannis Duns Scoti]* - Proemium - [deest].

Explicit [...] *curet clamoribus validis videri velle se sapientiozem ne sic procedendo astantibus omnibus appareat insolentior, neque denique ignorare dentur disputationes inter catholicos et [A]Religiosos (!) nec ad confusionem, sed ad veritatem indagandam. Et haec sufficient. - Finis.*

1.2. *In universam Aristotelis logicam iuxta Subtilissimi Preceptoris mentem omnium theologorum meritissime principis*, f. 33-156.

Incipit: Praefatio. - *Ultimus humanae cr(eatur)ae finis Deus est, summaque beatitudo...*

Explicit: [deest]

Rukopis na početku i na kraju jako oštećen od vlage. Pergamentni uvez skoro potpuno uništen.

2. [*Tractatus et commentaria*], Napoli, 1610, 20 x 15 cm. 238 f.

2.1. *Tractatus de praecognitionibus et praecognitionis*. f. 1-49r.

Incipit: [Titulus] *An omnis doctrina et disciplina fiat ex praesistenti cognitione?* - [Textus] *Aristoteles non quamcumque cognitionem, sed solam discurs-*

⁴ U knjižnici je sačuvano i tiskano djelo istog autora pod naslovom: *Petri Hispani Summulae Logicales cum Versorii Parisiensis clarissima expositione. Parvorum item Logicalium eidem Petro Hispano ascriptum opus, nuper in partes ac cap[itu]la distinctum. Quae omnia a Martiano Rota infinitis erroribus maxima sunt dilligentia castigata. [...] Venetiis, Apud Franciscum Sansovinum, MDLXXVII [1577]. [12+] 294 f., 19 x 14 cm. Uvez u pergamenu oštećen. Sign. 2602.*

sivam, quam Graece vocat δειανῶντικαμ⁵ putat fieri esse cognitione praesistenti; quo tamen uberius sit doctrina in universum queremus de quacumque cognitione, num una aliam praesupponat

Explicit: [...] in secundo vero syllogismo, quo regredimur, cognoscimus causam formaliter, et effectum, hoc est, rationale, esse principium influens in visibile, tamquam in effectum. - Haec de logica dixisse sufficiat. - Frater Laurentius Floggalatinus scribebat in Aedibus sanctae Mariae Novae Neapoli secunda Februarii 1610 currente calamo Gloria Deo, ac Deiparae cuius illa die festum celebratur.

2.2. *Commentaria et quaestiones in logicam*, f. 50r-94r.

Incipit: Ordo procedendi - Quae in dictandis istis lectionibus sum observaturus, haec sunt: primum. Nec omnia nec singula, quae difficultatem pariunt attingam; tum ne multus sim, tum quia non potestis omnia portare modo.

Explicit: Respondeo maiorem esse intelligendam de contrariis positivis ad invicem agentibus, ut de frigore et calore, non sic autem sunt differentiae sed una potius est privatio alterius.

2.3. *In praedicamenta [et postpraedicamenta] Aristotelis* 94v-163r.

Incipit: Antequam aggrediamur textum Aristotelis constituendum est subiectum huius libri ac propterea querimus: Num praedicamentum sit subiectum huius libri?

Explicit: [...] Gravioribus vero difficultatibus tum in his, quae diximus, tum in aliis relinquo. Mihi tum animo tum corpore fatigato haec pro mea lectura dixisse sufficiat.

2.4. *In Libros posteriorum Analyticorum Aristotelis*, f. 163v-165v.

Incipit: Libri huius quem aggredimur declarare titulus est in Greco τὸν ἀναλυτικὸν ἕρπον (!), hoc est de resolutione⁶ [...]

Explicit: Haec Aristoteles in sex textibus.

2.5. *[De anima]* f. 166r-236v.

Incipit: [Titulus] De subiecto Librorum de anima - [Textus] Quae in primo libro de anima quaestiones proemiales tractantur haec a nobis breviter attinguntur [...]

⁵ Predavač je, kako se vidi iz incipit br. 2.2 diktirao predavanja. Ovdje je očito upotrijebio akuzativ polatinjene riječi grčkog porijekla *dianoeticam*, (= dijanoeitika) što je prepisivač transkribirajući polatinjenu riječ grčkim alfabetom iskrivio.

⁶ Radi se o tumačenju Aristotelova djela Ἀναλυτικὰ ἕρτερα.

Explicit: [...] et talis est etiam felicitas et beatitudo quam prestolamur ad quam nos perducatur qui vivit et regnat in secula seculorum, amen.

Na prvom zaštitnom listu bilješka kasnijeg vlasnika fra Šimuna Ivankovića (?). Iz *Incipita* djela 2.2 vidljivo je da je drugo djelo diktirano, pa je prema tome Laurentius Floggalatinus najvjerojatnije samo prepisivač teksta. No nije isključena u potpunosti ni mogućnost da je prvi dio kopiran doslovno iz predložka pa bi Floggalatinus, na kraju krajeva, mogao biti i autor teksta.

3. [PAVAO BUJAS]⁷, *Philosophia ad mentem doctoris subtilis Ioannis Duns Scoti* concinata iuventutique Seraphico-religiosae S. Mariae Zaostrogii tradita, necnon sacrata Virgini Alexandrinae S. Catharinae a P. Paulo Bujas se Sebenico AA(rtium) LL(ectore) et Philosophiae Lectore. Anno Domini MDCCLXV [Zaostrog, 1765-1768], 20×15 cm, [1+] 213 f pars prima; 119 f. pars secunda.

Incipit: Oratio ad philosophiae auditores. - Profecturi rerum philosophicarum in regionem longinquam diuturna trium annorum series momentum erit, quo ad concupitam appellamus metam ni vestram, quam potestis maximam auditores optimi admoveritis industriam. [...] - Proemimum. Cum praesenti saeculi faciem intueor, quo me vertam nescio.

Explicit: In theologica re ingenium vestrum exercete meque vestri amantissimum amore pergite. Bene valete. Ego enim enixe deprecans, ut memoriam mei in orationibus vestris, in omni reliqua faciatis, hic calamum pono.

Djelo je sačuvano gotovo u cijelosti. Uvezano je u dva sveska. Pisala ga je ista osoba, student Bonaventura Krilić. Oba su sveska ukoričena u bijele kartonske korice. Uvez iz 18. stoljeća. Folijacija olovkom provedena u novije vrijeme.

3/1. Rukopis sadrži: *Oratio ad philosophiae auditores; Elementorum artis logico-criticae libri tres; Disputatio prologetica in universam philosophiam; Philosophiae pars prima nempe Logica*. Sveščići koji sadrže tekst *Oratio* i *Elementorum* izvorno su bili označeni arapskim rednim brojevima kojima je prethodila kratica riječi ternio. Tako je *Oratio* imala oznake Ter(nio) 1-4, a sveščići s tekstom *Elementorum* T(ernio) 1-13. Najvjerojatnije kod uvezivanja dodane su nove susjedne oznake 1-18. Folijacija je novijeg datuma, provedena olovkom, i

⁷ Pavao Bujas bio je gvardijan u Šibeniku. Potom je 18. II. 1771. pošao za kapelana mletačkog konzularnog predstavništva u Kairo. 25. lipnja 1782. na natječaju u Splitu dobio je mjesto lektora bogoslovlja na generalnom učilištu u Šibeniku. Prema Josipu Glunčeviću, koji se s njim natjecao, bio je čovjek izvanrednih sposobnosti. Godine 1785. postao je provincijski definator. Godine 1798. postigao je jubilaciju. Usp. A. CRNICA, *Naša gospa od zdravlja i njezina slava*, Šibenik, 1939, 323, 341, 355, 426.

počinje s brojem jedan, nakon naslovnog lista. Na listu 44^v, na završetku teksta *Elementorum* označen je datum pisanja »Zaostrogii 8 Martii, anno 1766«.

3/2. Rukopis je naslovljen *Philosophiae pars secunda quae est Metaphisica*, dijeli se na: *Praeludium*, *Pars prima metaphysicae seu ontologia* (f. 3-25r) i *Pars secunda metaphysicae seu pneumatologia* (f. 25v-118v). Arci su označeni slovima T(ernio) i arapskim brojevima 1-10. Prvi i posljednji list je zalijepljen za nutarnji dio korica i nisu obuhvaćeni u folijaciju koja je provedena u novije vrijeme. Kod označivanja folija nepažnjom je preskočen list između brojeva 50 i 51. Na kraju teksta (f. 118v) pisar je zapisao bilješku:

»Idibus Decembris anno Haere (!) Christinae millesimo septingentesimo secsagesimo (!) octavo. - Huic scriptioni dedi ego F. Bonaventura Chrilich sub disciplina Multum Venerandi P. Pauli Bujas in conventu S. M(ariae) Zaostrogii, anno et mense ut supra«.

• U biblioteci franjevačkog samostana Sv. Lovre u Šibeniku, rkp. 51 sačuvana su također četiri sveščića s tekstom iz prvog dijela navedenog djela⁸.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke, Bujas o Pavao, kao filozof (1739-1803)«, *Bogoslovska smotra (BS)*, 13 (1925) 370-371; BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke, Krilić O Bonaventura (1749-1778)«, *BS* 13 (1925) 366-367. Božitković pogrešno pripisuje drugi dio djela Kriliću, jer je Krilić samo čisti prepisivač.

4. *Disputationes in universam Aristotelis Logicam iuxta mentem venerabilis ac subtilis doctoris Ioannis Duns Scoti theologorum omnium principis*. 5 primjeraka: 4^A, 4^B, 4^C, 4^D i 13.2. (Po jedan primjerak s preradom istog djela sačuvao se također u Zaostrogu, Sinju, i Šibeniku.)

Incipit: Proemium. Postquam in logica parva sive in summulis instrumenta logicalia tamquam arma ad pugnandum necessaria et regulas syllogisticas tamquam artem pugnandi, vobis dedi vosque erudivi; modo ad logicam magnam, tamquam ad campum pugnae, vos deducere intendo.

Explicit je u sačuvanim rukopisima u dva oblika:

[Ms. 4^A] *Explicit universae logicae Scoti tractatio, in qua clara habetur terminorum, propositionum et argumentationum explicatio. Concedat nobis Deus omnipotens ut expleti omni cum pietate dierum nostrorum terminis et expeditis bene vivendi propositionibus, iam christiane argumentemur, ut ex virtuosae vitae praemissis in terra, conclusionem felicitatis aeternae consequi mereamur in coelo. Amen. - Sit tibi semper coelorum Rex gloria decusque qui*

⁸ To je rkp. 51, veličine 230 × 170 mm. Sačuvani su sveščići 1, 6, 13-14, (u svemu 47 listova), bez folijacije.

mihi salutem, simulque tribuisti huius finem, sit et tibi excelsi artis laus Regina poli, quae initiis huius quam assumimus artis spero adstabis nostri.

[Ms. 4C] En ita vobis sub Deiparae auspiciis satis sint de Logica magna in parte explanatas difficultates juxta mentem nostri subtilis doctoris Joannis Duns Scoti. Si enim in hoc opere aliquid utilitatis est ad eruditionem discipulorum id non ingenii mei, sed supremo omnium numini qui est principium, sine principio & fine quo nihil adscribere velitis, et caedant ad honorem omnipotentis Dei, Deiparaeque V(irginis) M(ariae) sine labe originali conceptae, B(eati) P(atris) N(ostri) Francisci, Divi Bonaventurae, S. Antonii Patavini, B. Catharinae nec non omnium sanctorum & sanctarum Dei. Amen.

4^A. Rukopis pod oznakom 4^A najstariji je od 5 rukopisa, sačuvanih u Makarskoj, koji sadrže istoimeno djelo u više ili manje sličnim preradama. Veličina mu je 19,5×14,5 cm i ima 186 f. Uvezan je u pergamenu. Uvez je iz XVIII. st., oštećen. Sveščići od kojih je rukopis sastavljen označeni su arapskim brojevima 1-15. Folijacija je novijeg datuma, grafitnom olovkom, i uključuje prvi zaštitni list na kojem je zapisano: »*Usui inservit Fratris Antonii Perich ab insula Phariensi ordinis Minorum S. Patris Francisci 1747*«. Listovi 77 i 160-162 ostali su neispisani. Na listovima 184v i 185v zabilježene su različite bilješke iz logike.

4^B. Drugi makarski prerađeni primjerak, veličine 21×15 cm, 106 f., uvezan je u bijele kartonske korice. Na hrptu se može još pročitati stari natpis: [*Logica*] *manuscripta*. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je napisao: »*Fr. Ioannis Ercegh, Disputationes in universam logicam, 1750*«. Sveščići rukopisa označeni su slovima A-N, a njihova se signatura ponavlja i na naslovnoj stranici slovima A-M. Nedostaju međutim sveščići G-L. Stara numeracija stranica provedena je do str. 143, tj. do mjesta na kojem je paginator vjerojatno zapazio da mu nedostaju spomenuti sveščići. Novija folijacija, olovkom, obuhvaća i prvi zaštitni list. Jedan dio teksta, na kraju, i zadnji zaštitni list nedostaju. Pri dnu naslovne stranice zabilježena godina prepisivanja rukopisa 1750. i potpisan student prepisivač fra Ivan Erceg [Fra Gi(ovan)ni Ercegh].

4^C. Rukopis veličine 21×15 cm, 384 f., ukoričen je u bijele kartonske korice. Kako se vidi iz broja folija opširniji je od dva prethodna. Proširenje se pojavljuje već u naslovu koji glasi: *Incipiunt Disputationes in universam Aristotelis Logicam iuxta mentem venerabilis ac subtilis doctoris Joannis Duns Scoti omnium theologorum principis nec non illibatissimi conceptus Deiparae gloriosissimae defensoris praecipui*. U *explicitu* se razlikuje od primjerka 4^A i slaže se s rukopisom br. 104 sačuvanim u samostanu Sv. Lovre u Šibeniku. Uvez na hrptu je oštećen. Na početku rukopisa dodana tri zaštitna lista. Stara paginacija 1-742 počinje prvom stranicom prvog sveščića rukopisa. Od posljednjeg sveščića odrezana su tri lista koji su vjerojatno bili čisti i dodan je novi sveščić na kojem je ispisan sadržaj djela. Ovaj posljednji sveščić nije paginiran. Nova folijacija

1-384, olovkom, počinje od drugog zaštitnog lista. Na drugom zaštitnom listu (f. 1r) natpis *Philosophia*, a na f. 2r bilješka prepisivača: »*Conscripsi hunc librum ego P. F. Bartholomeus Ribarevich Ordinis Minorum S. P. Francisci, utriusque diocesis Macarensis, anni Domini milesimi septingentesimi quinquagesimi sexti. Qui ad nudum ac simplicem usum eiusdem inserviet.*«

4^D. Djelo krnje. Sastoji se od 5 šestolista. Bez korica i bez folijacije. Naslov i tekst uz vrlo male izuzetke odgovaraju rukopisu 4^C.

∅ Djelo je plagirano u rukopisu fra Josipa Franića, usp. br. 13.2.

• Šesti primjerak s prerađenim tekstom navedenog djela sačuvan je u Zaostrugu, bez signature⁹.

• Sedmi cjeloviti primjerak spomenutog djela, iz 1750-1753, čuva se u Franjevačkoj knjižnici u Sinju¹⁰.

• Osmi se primjerak čuva u franjevačkom samostanu Sv. Lovre u Šibeniku¹¹.

* Isto djelo plagirano je i u rukopisu fra Jeronima Bareze *Cursus philosophicus* u Franjevačkom samostanu na Dobromu u Splitu¹².

⁹ Sadrži 11 sveščića (araka). Uvezan je i ukoričen, onodobno, u bijele kartonske korice. Folijacija je provedena djelomično i nepravilno. Tekst se prekida na Disputatio II, Questio VIII, Conclusio II, riječima »[...] ut ibi loquebatur Sanctus Augustinus contra Accademicos qui omnino logicam negabant ideo potest dici quod Ecclesiae beatus sit«.

¹⁰ Rukopis VII/3 Franjevačke biblioteke u Sinju, veličine 200×150 mm, 213 f. sadrži sedmi cjeloviti primjerak spomenutog djela, f. 1-175v i u nastavku (f. 176r-213v) raspravu *De univesalibus in communi*. Uvez u bijeli karton je iz 18. stoljeća. Sveščići su numerirani arapskim brojkama. Na prvom zaštitnom listu bilješka: »*Ad simplicem usum Fratris Hieronimi Rauliich, anno 1779*«, a ispod nje potpis »*Ego fr. Hieronymus a Cozziza*«. Drugi potpis »*Frat Hieronymus Ravliich, sua manu*« nalazi se na f. 188v. Na zadnjem zaštitnom listu nalazi se bilješka: »*Ad usum Fratris Hieronymi Ravliich et aliorum omnium fratrum*«. Na f. 35 upisan je datum 5. II. 1752., kad je prepisivač završio prijepis *De logicae proemialibus*. Jedan drugi datum (16 Februarii 1753) upisan je na f. 132v, i treći put (Die 5 Maii, 1750) poslije »*explicit*« *Universae logicae Scoti tractatio*. Poslije *explicit* precrtana su tri retka pisana starim hrvatskim pismom, bosančicom, i nakon toga slijedi potpis »*Ego Frat' Antonius Lozinovich*«. Sudeći prema rukopisu autor potpisa je i prepisivač teksta ovog rukopisa. Listovi 36v, 175v [175a-175e], 187v-188v, 201v ostali su neispisani.

¹¹ Osmi, šibenski primjerak iz samostana Sv. Lovre, sign. 104, veličine 215×240 mm, X+461 [36bis] p. ukoričen je također u XVIII. stoljeću u bijeli karton. Hrnat, na kojem se nalazi onovremeni natpis *Logica manuscripta* oštećen je. Paginacija rukopisa je također onodobna.

¹² Cjeloviti naslov sveska glasi: *Cursus philosophicus iuxta mentem subtilissimi ac venerabilis doctoris Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis*, 195×145 mm, bez signature. Djelo o kojem raspravljamo u splitskom je rukopisu naslovljeno: *Disputationes in unversam Aristotelis logicam iuxta mentem venerabilis, ac subtilis doctoris Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis*, a u splitskom rukopisu slijedi poslije djela *Summulae sive Logica parva*.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: 3. Filozofski rad Ivana Bartula Ribarovića; 4. Perić Ivan Antun kao filozof (1725-1806); [5] Dragičević o. Mihael (1745-1790); [6] Erceg o. Ivan (1733-1793)«, *Bogoslovska smotra* 13 (1925) 162-164 367-369. Proučavajući gore navedene rukopise neovisno jedan od drugoga Božitković nije zapazio njihovu međusobnu povezanost pa će i njegove prosudbe o četvorici različitih autora, Periću (4^A), Ercegu (4^B), Ribaroviću (4^C), i Dragičeviću (139), nakon detaljnijeg proučavanja ovih djela, sigurno biti ponešto izmijenjene.

5. [IVAN, ANTE TURIĆ]¹³, *Disputationes in universam Aristotelis Stagi(ri)tae logicam, iuxta mentem Ioannis Duns Scoti doctoris subtilissimi, omnium theologorum principis, nec non illibatissimi Deiparae gloriosissimae conceptus praecipui defensoris*, Makarska, 1748, 20×14,5 cm, [2+] 213 [+3] f.

Incipit: Praeludium. Tametsi in tota [mundi] universitate, hisce praecipue temporibus, innumerae prorsus ac prope infinitae philosophantium sectae apparuerint [...]

Explicit: [...] et haec sint satis ad honorem omnipotentis Dei eiusque Matris sine labe originali conceptae ac Beati Patris nostri Francisci. - Amen. - Finis Logicae magnae. - Finis coronat opus.

Rukopis je bio ukoričen u bijele kartonske korice. Sada mu nedostaje prva korica. Na hrptu stari natpis: *Logica manuscripta* i naljepnica s kasnijim natpisom Fr. Batholomeus (!) Libarević (!), *Logica magna*, Makarska, 1748. Folijacija je iz ranijeg vremena ispisana crnilom. Na zaštitnom listu skraćeni naslov *Logica magna* i natpis: »*Ad usum simplicissimum Fratris Bartholomei Ribarevich à Bast. Iesus, Maria, Joseph.*« Sprijeda na prvom listu prvog svešćića ubilježeno: »*Ternio Parvae logicae primus*«, a s druge strane na istom listu: »*Versus Catonis 'si recte factas ne cures verba malorum arbitri non est nostri quid quisque*

Incipit: Proemium. Postquam in logica parva sive in Summulis instrumenta logicalia tamquam arma ad pugnandum necessaria et regulas syllogisticas tamquam artem pugnandi vobis dedi, vosque erudi [...]

Explicit: [deest]

Splitski je rukopis uvezan u pergamenu. Tekst je krnji i nedostaje mu završetak. Tekst se prekida, upravo na djelu koje nas ovdje zanima, s *Questio VII*, na riječima: *Conclusio. Dantur relationes extrinsecus advenientes*. Svešćići su označeni slovima A-F i A-X. Listovi nisu numerirani. Mnogo listova ima praznih. Na naslovnoj stranici natpis: *Del P. F. Girolamo Bareza*. Prvi dio teksta ovog rukopisa odgovara, velikim dijelom, tekstu Josipa Franića (u prijepisu Mihovila Dragičevića) opisanom pod br. 13.2.

¹³ Rodio se u Zavojanima 1704. i umro u Živogošću 1751. Bio je više godina lektor filozofije i teologije u Šibeniku i Makarskoj. U provincijskoj upravi obnašao je neko vrijeme službe definitora, kustoda i Provincijala. Kratke životne podatke o njemu vidi u: B. PEZO, »Iurić, fra Ivan«, *Franjevačka visoka Bogoslovija Makarska, 1736-1986*, Makarska, 1989, 231 i bibliografiju navedenu u tekstu.

loquar!«. Na većini svešćića izrezan je prvi list, na kojem se vjerojatno nalazio tekući broj odnosno svešćića. Osim prvog ostao je samo natpis *T(ernio) vigesimus* na listu 197, koji nije mogao biti izrezan jer se na njemunalazi odlomak djela. Na f. 39r natpis: »*Finis Proemialium. Anno Domini 1748, 15 Iulii*«.

● Jedan primjerak navedenog djela čuva se u Knjižnici franjevačkog samostana u Zaostrogu¹⁴.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: 3. Filozofski rad Ivana Bartula Ribarovića«, *BS*, 13 (1925) 162-163.

6. *Totius logicae compendium*, XVIII. saec., 22×15 cm, 321 f. Rukopis se sastoji od dva dijela:

6.1. *Aristotelis dialectica ad mentem doctoris subtilis Ioannis Duns Scoti explanata*,

Incipit: Praeludium. Omnis summa philosophiae, inquit Marcus Tullius, ad beate vivendum reffertur, idque unum explentes homines se ad hoc studium contulerunt.

Explicit: Et haec quo huiusce Summulae compendiis complemento sufficient ad eandem Dei omnipotentis, Beatissimae semper Virginis Mariae sine originali labe conceptae, ac seraphici S.P.N. Francisci et omnium Sanctorum. Amen. Finis Summularum.

6.2. *Disputationes in universam Aristotelis logicam iuxta Subtilissimi Doctoris nostri ideam*

Incipit: Disputatio prima proemialis. - Postquam Logicam a rudioribus compendiis aggressi sumus, aequum est ut ad maiora quaeramus aditum [...]

Explicit: [deest].

Posljednje djelo nije dovršeno. Rukopis je ukoričen u bijele kartonske korice. Hrnat je oštećen. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je napisao

¹⁴ Zaostroški rukopis, 210×150 mm, bez signature uvezan je također u bijele kartonske korice. Sastavljen je od svešćića koji su označeni brojevima 4-5, 2-6, I-V. Tekst je nepotpun. Prekida se na kraju treće rasprave poslije koje slijedi upozorenje »*Disp(utatio) 4 in alio ternione, sub n. VI. De universalibus*«. Sedam je listova posljednjeg svešćića prazno. Na prednjoj strani drugog lista prvog svešćića iz naslova djela slijedi natpis: »*Iesus, Maria, Ioseph. Ternio quartus Logicae maioris. Haec scripta logicalia compillata et coadunata fuere labore ac studio Fratris Ioannis Thurich ab Andevio, lectoris philosophiae in aedibus S. Laurentii martyris, Sibenici die 26 Septembris, anni reparatae salutis 1733. - Ternio quartus: continens quaestionem de obiecto logicae.*« Neki djelovi teksta (kao questio: *Utrum logica sit scientia practica vel speculativa?*) ponavljaju se u drugom obliku. Svešćići označeni rimskim brojkama imaju označen i datum prepisivanja (I, Macarscae, Augusti 16, 1743; II, Macarscae, 31 Augusti 1743; III, 21 Septembris 1743; IV, 27 Septembris 1743, Macarschae; V, Macarschae, 19 Decembris 1743).

naslov: »*Fr. Ioannes Turich, Totius logicales (!) compendium*« i dodao opasku: »*In conventu Zaostrogensi inveniuntur scripta logicalia ampliora a I. Turich exarata. (NB Božitković) - Item logica speculativa*«. Na prvom zaštitnom listu zapisana je bilješka: »*Al simplicissimo uso del Padre Fra Gio(vanni) Antonio Turich [dvije precrtane riječi nerazumljive] indegnissimo sacerdote dell'Ordine de Minori Osservanti di Bosna Argentina*«. Arci su obilježeni arapskim znamenkama 1-26, jedino posljednji sveščić, koji sadrži različite bilješke iz logike, ali koje ne spadaju u sastav djela, nije obilježen nikakvom signaturom. Folijacija je iz kasnijeg vremena. Tu i tamo ima više praznih listova. Na pozadini naslovne stranice prepisana je »*Divi Bernardi oratio*«. Najvjerojatnije se radi o školskom tekstu koji je Turić prepisao kao student.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: 7. Turić o. Ivan kao logik (1699-1751)«, *BS*, 13 (1925) 170-171; BOŽITKOVIĆ, »Fra Ivan Turić filozof«, *BS*, 13 (1925) 501-502.

7. [*Disputationes philosophicae*], Makarska, 1744, 20,5×15,5 cm. 194 f.

7.1. [*Disputationes Logicae. Fasciculi 7-20*],

Incipit: [Disputatio tertia - 18]. De ente rationis in communi. Ubi de primis et secundis intentionibus.

Explicit: [deest].

7.2. *Disputatio in libros Perihiermenias*

Incipit: Haec disputatio vocatur Perihiermenias seu de interpretatione quia in ea agitur de propositione [...].

Rukopis uvezan u bijele kartonske korice. Na hrptu onovremeni natpis: *Logica speculativa manuscripta* iznad kojeg je dodano: P. Joannis Thurich. Na prvom zaštitnom listu Božitkovićev natpis: P. Fr. Joannis Thurich, lect. artium Logica speculativa. Sveščići prvog dijela signirani brojkama 7-20 sa skraćenicom J(esus) M(aria) J(oseph). Tekst logičkih rasprava prekida se na *Disputatio 18*. Zatim slijede dva sveščića bez signature. Prvi od njih sadrži Quaestio 2^a - In quo consistat ratio formalis quantitatis? Drugi je sveščić *Apendix 1a - De reliquis sex praedicamentis*. Slijedi potom *Disputatio in libros Perihiermenias*. Nakon toga su ponovno tri sveščića nejednakog formata, iz drugog rukopisa, od kojih je drugi sveščić signiran rimskim brojem VII. Folijacija je ispisana olovkom u novije vrijeme i obuhvaća oba zaštitna lista. Listovi 18-19, 35-37, 68-70, 80-81, 124-126, 136, 148, [148a], 149, 153-155, 158-161, 177 i 196 prazni. Na nekoliko listova su ispisane bilješke: f. 150 I(esus) M(aria) I(oseph) Macarschae 28 octobris 1744; f. 156r I.M.I. Macarschae 20. octobris 1744; f. 162 I.M.I. Macarschae 7. Martii 1744.

8. PAŠKO VLADMIROVIĆ¹⁵ *Logica parva*; [Adlegatum] *Logica aristotelico-scotistica*, Živogošće, 1766-1767, 25×18, 282 f.

8.1. *Logica parva [seu de summulis]*, f. 3-38.

Incipit: In Dei nomine, Amen. Proemium. Tandem volentibus superis fratres in Christo dilectissimi ad amoenissimos huius hortuli flores decerpandos, ad amoenissima, inquam, speculativae scientiae studia hoc in venerabili conventu Sanctae Crucis non mea peritia, proprioque merito, enimvero clementia superiorum evectus exequi fas est.

Explicit: Et haec omnia de summulis usque huc saltem latiose (!) posita cedant in laudem omnipotentis Dei, Deiparae Virginis Mariae sine labe culpae originalis conceptae, Sancti Patris nostri Francisci, Divae Catharinae tutelaris nostrae ac omnium Sanctorum ac Beatorum, quibus dicat, dedicat consacratque Frater Paschalis Vladmirovich a Naron a actualis philosophiae lector cum suis clientibus in Conventu S. Crucis Xivogostae, die 17 Iunii. anni Domini 1766. Finis coronat opus.

8.2. *Logica Aristotelico-Scotistica iuxta mentem subtilissimi principis philosophorum ac theologorum omnium Ioannis Dunsii, Ordinis Minorum magni patriarchae, Divi Francisci filii, 1766, f. 43r-278r.*

Incipit: Proemium. Pergite plus ultra, pergite neophilosophi, sapientiae arcem expugnari, eo enim devenistis discipuli charissimi ubi nullum iter planum, enim vero via asperima peragenda, pede longior, nobis restat.

Explicit: Ad cuius maiorem honorem et gloriam Sanctissimae et individuae Trinitatis [...] sub iudicio Sanctae Matris Romano-catholicae Ecclesiae ac nostrae Seraphicae Religionis censurae, de logica dicta sufficient, plura alia qui desiderat auctores consulat. Exponitur igitur hac die 20 Iulii 1767 in Conventu Sanctae Crucis Xivogostae subtilis logicae tractatus iuxta mentem subtilissimi principis Ioannis Duns Scoti a quo ad naturae contemplationem invitamur. Finis coronat opus.

Rukopis je ukoričen u bijele kartonske korice. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je ispisao ime autora i rukopisu dao naslov *Logica*. Folijacija je iz novijeg vremena. Listovi 39-41, 279-282. prazni. Svešćici na kojima je ispisan tekst drugog djela označeni su rimskim brojkama I-XIX. Na početku prvog svešćića djela *Logica parva* (f. 2r) uz naslov djela pisar je dodao bilješku: »In nomine Dei Patris. *Logica parva tradita a M(ulto) V(enerando) Patre Paschale Vladmirovich ac exposita anno quo humana carne vestitus Deus omnem in uno,*

¹⁵ U literaturi su podaci o njemu vrlo oskudni. Prema Crnici, godine 1756. obukao je franjevačko odijelo i 1779. postao definitor Provincije. CRNICA, *Naša Gospa*, 341-393.

eoque abbreviato verbo sapientiam exposuit, ac explicavit 1766, mense Februario, die vero 4^a, in Conventu Sanctae Crucis Xivogostae.

9. *Sumulae*, 19×13,5 cm 36 f. [37-47 prazni]

Incipit: [Titulus] Praefatio in Summulas. [Textus] Philosophici certaminis nobile rudimentum summulas esse non immerito dixere nonnulli.

Explicit: [Prekida se na Articulus secundus - De principiis sillogismi, f. 36r] [...] negatur de subiecto universalis, h. e. de omni metallo, et ob id negari etiam debet de aere, quod est metallum. ...

Rukopis ukoričen u korice od tankog kartona. Na zaštitnim listovima ima nekoliko pribilježaka, a na f. 1r nabrojene su *artes liberales* i predmeti kojima se one bave.

10. [*Logica*] 21,5×15 cm, 35 [+3] f. Bononiae 1774.

Incipit: Brevis ad philosophiam apparatus. - De nomine divisione et origine philosophiae. - Philosophia, juxta nominis etymon, significat studium seu veritatis inquisitionem.

Explicit: Atque haec breviter dicta toti logicae imponant finem. - Itaque - Et Logicae et Logicarum quaestionum finis.

Djelo sastavljeno od dva sveščića i dva dvolista na početku i kraju. Izvorna folijacija provedena u sveščićima, bez zadnjeg dvolista. Novija folijacija pogrešno provedena olovkom uključujući i dva zaštitna lista na početku. U novijoj folijaciji preskočen list između 32 i 33 (izvorno 32). Uvez u plave papirnate korice, koje su vremenom izbljedile. Na prvom zaštitnom listu crtež. Na drugom zaštitnom listu izvorni natpis: *Initium dedi die 5 novembris MDCCLXXXIII* i ispod njega vjerojatno od iste ruke naknadno dodani naslov *Logica*. Na stražnjoj strani drugog lista sonet od četiri stiha i sa strane možda prezime vlasnika, odnosno pisca Pagani i ispod toga svečanijim gotičkim slovima nedovršena ista riječ Paga...

11. *Breves ad logicam Aristotelis institutiones*, XVIII. saec. 13,5×19 cm. 18 f.

Incipit: Introductio. - Comuni experientiae plausu, ac rationis afflatu quasadam praemittere institutiones ad Logicam tironum utilitati consulans sapientium animus maturabit; et quidem par erat ut inexpertae adolescentium mentes non nisi facilioribus instructae ad ardua capescenda procederent.

Explicit: [deest]. Djelo se prekida na naslovu osmog poglavlja *De abstractione*.

Od rukopisa se sačuvao samo jedan sveščić i dva umetnuta lista. Novija paginacija izvršena je skupno i na tim listovima. Incipit na naslovnoj stranici prekrižen, a zatim se ponavlja na početku djela. Paginacija novija slijedi djelo *In physicam prolegomena*.

12. *Scripta logicalia*, XVIII saec., 18×12,5 cm, 220 f.

12.1. *Disputatio de universali ut sic*, f. 4-79.

Incipit: Ut melius et facilius pergere valeamus quae in praedicamentis docentur ab Aris(totele) [...]

Explicit: [...] nego autem prout docet inherentiam et finis de universali ut &.

12.2. *Collectanea magnae logicae*, f. 81-220.

Incipit: Logicae extr(inse)cus (?) est dirigere intelle(ect)us opo(n)sque se [...]

Explicit: Quatenus eadem sensibilia percipit ut convenientia vel disconvenientia et monet appetitum sensitivum dicitur extimativa. Quatenus conservat spes ad cognoscenda obi(ect)a alias cognita dicitur memoria.

Rukopis je uvezan u pergamenu. Na hrptu izvorni natpis *Scripta logicalia*. Iznad toga Božitkovićeve naljepnica s natpisom De Valico, *Scripta logicalia*, Anconae 1723-1725. Na prvom listu bilješka: Ad usum fratris Andreae Stanicich Conventus Macarschae. Na drugom listu ponavlja se sadržaj koji je inače izvorno pisan na kraju teksta (f. 78-79). Na zadnjem listu verso bilješka:

Hic liber manu scriptus fuit donatus a Reverendo Patre Dominico Antonio de Valico michi fratri Andreae Stanicich, qui nominatus Pater docuit dignissimae me philosophiam in Collegio Anconitano generali studio dignissimo anno Domini 1723, 1724 et 1725, mense vero incepit Septembris, terminavit autem Februarii, cui numquam me carere portare reverentiam, ipsumque quia laude dignum cognosco ob suam scientiam virtutemque simul talem nominarem.

Disputatio de universali ut sic paginirano. Folijacija rukopisa provedena kasnije olovkom. Prazni listovi 86-93, 140-142, 166, 197-200.

13. [JOSIP FRANIĆ - JERONIM LOZO, *Disputationes philosophicae*], 1763-1765, 22×15,5 cm, 349 f. [opera plagiata].

Incipit: In Dei nomine. Eam agredimur fratres carissimi, ita divino disponente Numine scientiam quae philosophia appellatur, quam sic auctores deffinierunt: [...]

13.1. JOSIP FRANIĆ, (?)¹⁶, *Summulae sive logica parva*, f. 3r-62v, [Djelo je potpuno slično istoimenom djelu u prijepisu Jeronima Bareze i kompilaciji fra Ante Orlandića].

¹⁶ U literaturi je dosada bio potpuno nepoznata osoba.

Incipit: Incipiunt summulae sive logica parva. Proemium. Tractatum istum quem aggredimur, variis auctores titulis inscripserunt. Summulas aliqui eum vocant; alii dialecticas institutiones; logicae compendium aliqui, vel apparatus ad logicam, aut logicam parvam appellant.

Explicit: Respondetur ad hanc falaciam sicut et ad primam duplici responsione, hic est caecus caecum demonstrando et hic alius est videns, videntem ostendendo. Explicit tota tractatio Summularum in qua per tres partes demus diligenter explicationes terminorum, propositionum et argumentationum quae si exact(ae) perceperitis facilis vobis aditus ad magnam logicam quaestionibus aperiatur qualitercumque autem haec dicta sint cedant ad L(audem) S(ancti) P(atris) N(ostri) F(rancisci) et omnium coelestium civium. Amen, Aleluia!

* Barezin rukopis u kojem je plagiran tekst *Summula* opisujem u bilješci¹⁷.

¹⁷ Jeronim Bareza, Sinj, 1722. - Bol, 25. III. 1782. bio je profesor, propovjednik, gvardijan samostana na Dobromu u Splitu i ljetopisac. Godine 1749. imenovan je učiteljem gramatičke škole u Sinju. Godine 1754. postavljen je za gvardijana u Splitu i tu je ostao do smrti, koja ga je zadesila na Bolu za vrijeme dok je u crkvi propovijedao na svetkovinu Blagovijesti. (Usp. A. CRNICA, *Nаша Gospa*, 235-240.) Od njega nam se sačuvao rukopis:

Cursus philosophicus iuxta mentem subtilissimi ac venerabili doctoris Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis, 195×145 mm, Split, bez signature.

Incipit: Ad religiosos philosophiae candidatos exhortatio. Non miremini fratres charissimi, ut plerique mirati sint, me iam sat actate provectum, per duo lustra et amplius a scholasticis exertitiis avulsam, in sacris concionibus occupatum et in maioribus Religionis officiis applicatum vos philosophiam, quam ante viginti duos annos docui docendos assumere.

Rukopis je podijeljen na dva dijela: *Summulae sive logica parva* i *Disputationes in universam Aristotelis logicam*.

1. *Summulae sive Logica parva*.

Incipit: Proemium. Tractatum istum quem aggredimur varii auctores titulis inscripserunt. Summulas quidam eum vocitant. Dialecticas institutiones alii. Logicae compendium aliqui, vel apparatus ad logicam, aut logicam parvam sive elementa philosophiae appellant [...]

Explicit: [...] ac de falaciis hac de omnibus, quae in summulis tractari solent, sufficiant, quae si cuncta tirones exacti perciperent, facilis eis gradus ad magnam logicam quaestionibus contextam praebetur.

2. *Disputationes in universam Aristotelis logicam iuxta mentem venerabilis, ac subtilis doctoris Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis*.

Incipit: Proemium. Postquam in logica parva sive in Summulis instrumenta logicalia tamquam arma ad pugnandum necessaria et regulas syllogisticas tamquam artem pugnandi vobis dedi, vosque erudi [...]

Explicit: [deest. Interrump. Quaestio VII] *Conclusio. Dantur relationes extrinsecus advenientes...*

Rukopis je uvezan u pergamenu. Sveščići su označeni slovima A-F i A-X. Rukopis nema folijacije. Dosta listova ima praznih. Na naslovnoj stranici natpis: *Del P. F. Girolamo Bareza*. Prvi dio teksta velikim dijelom odgovara tekstu u rukopisu *Summula* Josipa Franića, a drugi dio tekstu *Disputationes* opisanom pod br. 4.

* Orlandićev rukopis donosi plagirani tekst *Summula*¹⁸.

13.2. JOSIP FRANIĆ, (?), *Disputationes in universam Aristotelis logicam iuxta mentem venerabilis doctoris Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis*, f. 70r-162, 358-394. [Opus plagiatum].

Incipit: Praeludium. Postquam in Summulis sive in Logica parva logicalia instrumenta tamquam necessaria ad pugnandum arma modosque atque silogis-

¹⁸ Fra Ante Orlandić rodom je iz Budve i prema Crnici potječe od pravoslavnih roditelja. Stupio je u Bugarsku franjevačku provinciju, a studirao je bogoslovlje na generalnom učilištu Reda u Šibeniku. Kao mladi svećenik 1756. nastavio je studij u Budimu. Godine 1757. kompilirao je svoj *Tractatus mycrologicus*, kako sam svjedoči na njegovoj naslovnoj stranici. Godine 1759. prešao je u Provinciju Presvetog Otkupitelja. Otada je obavljao različite službe. Bio je lektor filozofije u Sinju, župnik na različitim župama, vikar i potom gvardijan splitskog samostana te učitelj mladeži. Umro je u Splitu 24. V. 1809. (usp. A. CRNICA, *Naša Gospa*, 395).

U knjižnici franjevačkog samostana na Dobromu sačuvalo se Orlandićevo plagirano djelo pod naslovom *Tractatus mycrologicus iuxta subtilium omnium subtilissimi Marianaе innocentiae defensoris acceririmi Ioannis Duns Scoti*, 205×135 mm. [6+] 1-446 [+28]. Bez signature.

Incipit: Ad sapientiae amatores exhortatio. - En agredimur fratres carissimi ita divino disponente numine [...]. Daljnji tekst odgovara rukopisu *Cursus philosophicus* sačuvanom u Šibeniku pod br. 92 i u Karinu pod br. XIV].

Rukopis se sastoji od dva različita djela *Summulae sive logica parva* i *In universam Aristotelis Logicam disputationes*.

1. *Summulae sive logica parva*, p. 6-129.

Incipit: Incipiunt Summulae sive Logica parva. - Proemium. - Tractatum istum quem aggredimur [...] aut logicam parvam sive elementa philosophiae appellat.

Explicit: [Kao u Saglietovoj *Logici*, br. 16,1].

2. [BENEDIKT ZEBIĆ], *In universam Aristotelis Logicam disputationes*, 131r-446.

Incipit: Praetatio. Ex summulis ad summa, ad artem artium et scientiam scientiarum, sive logicam qua incipientibus spinosa videtur et dura ut propterea multi ab ea retrocedentes illam usurpant.

Explicit: Et haec in logicam dicta sint satis, cedantque in tri unius Dei, Deique, Hominisque Matris honorem et gloriam. - Amen.

Orlandićeva *In universam Aristotelis Logicam* zapravo je plagijat djela Benedikta Zebića koje se sačuvalo u Orlandićevoj ostavštini, bez signature, kako se može vidjeti iz završetka na kraju djela *In universam Aristotelis Logicam*. - Taj završetak glasi »Finis Logicae die 23 Ianuarii anno 1754 sub lectoratu M.V.P. Benedicti Zebich et guardianatu Reverendi Patris Medardi Psorer, Aradini, sub protectione Sanctae Mariae Angelorum de Protiuncula, cui sit laus et gloria in aeternum. Amen.«

Orlandićev je rukopis uvezan u pergamenu. Sudeći prema crnilu i rukopisu paginaciju je proveo sam prepisivač rukopisa. Dva su lista na početku rukopisa i dva čitava svešćica na kraju prazna. Na listu što prethodi naslovnoj stranici nalazi se skraćeni naslov: »R. P. Antoni Orlandich, *Philosophia*«. Na naslovnoj stranici nadodano je naslovu: »*compilatus [sc. Tractatus] a Venerabili Patre Antonio Orlandich, Ordinis Minorum, Regularis Observantiae, Provinciae Bulgariae Immaculatae conceptionis alumno, anno 1757*«. Rukopis je velikim dijelom kopija spomenutog sličnog rukopisa iz ostavštine fra Ante Orlandića koji se bez signature čuva u samostanu na Dobromu. Razlike između tih dvaju rukopisa nešto su vidljivije u njihovom prvom dijelu. Na taj ću se rukopis opširnije osvrnuti u prikazu filozofskih rukopisa splitskog samostana.

ticas regulas vobis tradidi vosque erudivi ad Magnam logicam tamquam ad pugnae campum vos deducam oportet.

Explicit: Expertis interim, atque ternis in schola necessariis supra iam coligatis conveniens idcirco existimo ut tractatui eundem huic universae logicae ad usum scholae accomodati suprasedeamus. In hoc moliendo opere plurimum experti sumus, eamque nobis non defecturam in reliquum circuli nostri tempus etiam atque etiam speramus. Finis coronat opus.

* O starijim predloščima djela *Disputationes in logicam* usp. redni broj 4^A, 4^B, 4^C, 4^D i bilj. 13.

* *Disputationes* sadržane u rukopisu Jeronima Bareze *Cursus philosophicus* opisane su u bilješci 17, br. 2.

* Zebičeve *In universam Aristotelis logicam disputationes* opisane su pod br. 2 u Orlandićevu *Tractatus micrologicus*, u bilješci br. 18.

13.3. [JERONIM LOZO (?)], *Disputationes in Octo libros physicorum Aristotelis iuxta mentem subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti theologorum principis, conceptus illibatis Deiparae Gloriosae Reginae praecipui defensoris incipiunt anni 1765, mense Octobri, 3 die, sub disciplina R.P. Hyeronimi Lozinovich lectoris amantissimi non ex officio; sed ex charitate iuvenum; at tamen labor meus, quod nomen non pono quia laudare me nolo. Timor Dei maneat hic, et in omni loco 1765, f. 295-342; 199-292, (Opus plagiatum. Osim makarskog primjerka djelo je sačuvano, identično ili ponešto prerađeno, i u drugim bibliotekama. Skraćene opise tih rukopisa donosim u bilješkama).*

Incipit: Post exantlatos labores in arduis logicae difficultatibus eiusque peregrnatis¹⁹ spinosis campis in quibus diu detenti fuimus coelesti in spatiis imaginariis nimium a materia abstractis considerantes ingredimur florida ac amena physicae viridiaria ut post amara dulcia nobis sugerere (!) liceat.

Explicit: [deest].

Rukopis je uvezan u bijele kartonske korice. Na hrptu starinski natpis *Logica* i kasnija Božićkovićeve bilješka: »Dragičević fra Michael, *Logica minor, maior, Commentaria in Octo libros physicorum Aristotelis*«. Na prvoj korici Božićković je napisao: »Dragičević fr. Michael (1745-1790), *Disputationes in universam logicam Aristotelis, Zaostrogii, 1763-1766*«. Arci su označeni susljedno, prema djelima: *Summulae*, 1-6; *Disputationes in universam Aristotelis logicam*, A-J, tri posljednja sveščića ove druge rasprave nemaju signatura; *Disputationes in Octo libros physicorum*, T(ernio) I- duodecima. Sveščići su pri uvezivanju

¹⁹ Treba biti *peragrat*, particip od glagola *peragrar*.

izmiješani pa je zbog identifikacije djela vrlo važno uočiti njihovu signaturu. Folijacija je provedena kasnije olovkom. Na početku ima sedam praznih listova, a brojenje počinje od četvrtog na kojem je pisar pribilježio: »*Disputationes in universam Aristotelis logicam iuxta mentem venerabilis ac subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis feliciter incipiunt a iuvene Michaelae Dragichievich a Vergoratio, clerico Regularis observantiae, anno Christi Domini 1763, die 1 Ianuarii, assistente R.P. Josepho Franich a Vergoratio ibidem lectae*« Na f. 162v bilješka: *Finem dedimus Praemialium die vigesima sexta Ianuarii anni salutis Domini 1765. Sub disciplina Reverendi Patris lectoris Josephi Franich qui cum bonitate clare nobis finem dedit.* U rukopisu ima dosta praznih listova (63-70, 87, 163, 192-199, 203, 293-294, 354-357, 395-399).

Uz makarski primjerak, kao što je spomenuto, postoji još nekoliko drugih primjeraka:

- * Sinjski rukopis VI/4²⁰.
- * Živogoški rukopis, bez signature identičan sinjskom VI/4²¹.
- * Drugi sinjski rukopis VI/2, ima također sličnosti s dva prethodna²².

²⁰ *Disputationes in octo libros physicorum Aristotelis iuxta mentem subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti theologorum principis ac conceptus ilibatissimi gloriosae Deiparae praecipui defensoris*, 1754, 200×145 mm, 245 f. Sinj, VI/4; 200×145 mm, 222 f. (usp. također br. 4).

Incipit: Post non leves [exantlatos] labores in arduis logicae difficultatibus eiusque peragatis campis spinosis in quibus diu detenti fuimus [...].

Explicit: Haec dicta quae de Octo libris physicorum iuxta mentem Aristotelis usque adhuc examinavimus ad maiorem Dei Gloriam Deiparaeque venerationem et sui immaculati conceptus exaltationem, omniumque sanctorum cedant.

Sinjski rukopis VI/4 ukoričen je u bijele kartonske korice od kojih je danas ostala samo zadnja korica. Sveščići su označeni velikim latiničkim slovima A-S. Folijacija je novijeg datuma upisana olovkom. Na naslovnoj stranici datum kad je započeto pisanje rukopisa: *1754, die 9 Iulii*. Na posljednjem listu (235v) bilješka: *A Sua Eccellenza la N(obil) D(onna) Angiola Foscarini Celso (?), San Cosma, alla Zvecca, Venezia*.

²¹ Živogoški rukopis je identičan prethodnom. Uvezan je u bijele kartonske korice. Sveščići na kojima je ispisano djelo od druge do osme knjige označene su na donjem rubu arapskim brojkama V-XIV. Sveščići su međutim uvezani pogrešno tako da je druga knjiga (sveščići V-VII) uvezana na kraju djela. Na prvom zaštitnom listu bilješka: »Fu legato il presente libretto a Spalato, li 14 d'ottobre 1757. La legatura costò S. 2.« Na početku prvog sveščića, ispred naslovnog lista potpis: »Fra Vincenzo Bitugnaz S. Croce.« Folijacija je provedena u novije vrijeme samo na nekim listovima. Dosta listova ima praznih.

²² *In octo phisicorum libros Aristotelis Stagiritae iuxta mentem subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti Ordinis Minorum magistrī, theologorum principis, nec non illibatissimi conceptus Deiparae gloriosissimae defensoris praecipui disputationes*, 190×145 mm, [25+] 609 [+2] p., Sinj, VI/2.

Incipit: Prohaemium in physicam. Post exa[n]tlatos totim improbos labores tot dialecticis cladibus, totque incomodis evasis, ubi diu detenti fuimus, velut in quodam colle circum spinis et ribulis consito: en dilectissimi statim in physicam naturalis amena, florida et virescentia prosilimus prata.

- * Visovački rukopis, br. 18.²³
- * Karinski rukopis X, skoro potpuno identičan visovačkom²⁴.
- * Omiški skraćeni rukopis, bez signature²⁵.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: Dragičević o. Mihael (1745-1790)«, *BS*, 13 (1925) 367-368. Božitković pripisuje djela sadržana u rukopisu prepisivaču studentu Dragičeviću.

14. [PAŠKO JUKIĆ]²⁶, *Institutiones philosophicae ad mentem Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis*. Tri primjerka: rukopis 14^A, Makarska 1779, 24×17,5 cm, 417 f.; rukopis 14^B, Makarska 1781, 20×14,5 cm, 264

Explicit: Igitur haec dicta quae de octo libris physicorum iuxta mentem Aristotelis usque adhuc examinavimus ad maiorem Dei gloriam, Deiparaeque venerationem et sui immaculati conceptus, exalationem omniumque sanctorum honorem sufficient. Amen.

Rukopis je bez korica. Svešćici I-XVII označeni su riječju *Ternio* i rimskim brojkama. Pet posljednjih svešćica nemaju nikakve signature. Rukopis ima staru paginaciju. Poslije naslovnog lista umetnut je kod uvezivanja jedan svešćić od 10 listova sa sadržajem djela, nepaginiran.

²³ Visovački rukopis br. 18 i karinski rukopis br. X međusobno su identični. Naslov, incipit i explicit, koji ovdje donosimo, odnose se prema tome na oba rukopisa. Kodikološki opis karinskog rukopisa donosim u sljedećoj bilješci.

Disputatones in octo libros physicorum Aristotelis iuxta mentem subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti theologorum principis nec non Deiparae gloriosae illibatissimi conceptus defensoris praecipui.

Incipit: Per plurimos post exantlatos labores in arduis spinosisque log(ic)ae difficultatibus et peragratis eius campis spinosis, in quibus diu detenti fuimus, tamquam in spatiis imaginariis nimirum abstracta a materia considerantes ingredimur florida et amaena physicae viridiaria, ut post amara dulcia nobis sugere liceat.

Explicit: Haec dicta quae de Octo physicorum iuxta mentem Aristotelis examinavimus ad maiorem Dei gloriam Deiparaeque venerationem et sui immaculati conceptus exalationem omniumque Sanctorum honorem cedont (!) nec non Sancti Patris nostri Francisci et pariter Sanctorum omnium Ordinis nostri seraphici decorem laudemque. Amen.

Visovački rukopis, br. 18, veličine 210×155 mm, 153 f. uvezan je u bijele kartonske korice. Na prvoj korici je kasnija ruka ispisala naslov djela »*Disputationes in octo libros Physicae Ioannis Duns Scoti*«. Iznad toga je Fr. Petar Bačić napisao: »*Franovačka biblioteka na Visovcu*« i na hrbatu »*rukopismo*«. Listovi 1r i 153 nisu ispisani.

²⁴ Karinski rukopis br. X. gotovo je u potpunosti jednak visovačkom. *Incipit* i *explicit* navedeni su u prethodnoj bilješci. Iza predgovora (Proemium) navedena je bilješka: »*Labor Fratris Raphaelis Ticina à Iadra, in actu studens philosophiae in liceo S. Mariae Signensi, sub assistentia Reverendi Patris Ioannis Cardum*«, a poslije *explicit*: »*Die 27 Iu(nii) anni Domini 1765*«.

²⁵ U franjevačkom samostanu u Omišu sačuvao se prerađeni skraćeni oblik navedenog djela koje je za svoju upotrebu skratio fra Ilija Mrnjavac, student u Zaostrogu, 1766. godine. Uz navedeno djelo rukopis sadrži i *Disputationes in metaphysicam Aristotelis*. Rukopis je bez signature.

²⁶ Profesor, propovjednik i glazbenik, urednik hrvatskih tekstova *Kraljskog Dalmatina*. Vidi M. Č(ALETA), »Jukić, fra Paško«, *Franjevačka visoka Bogoslovija Makarska, 1736-1986*, Makarska, 1989, 222 i bibliografiju navedenu u tekstu.

f.; rukopis 14^C, najkasnije 1792, 23×17,5 cm, 124 f. Ako nije naznačeno drukčije, tekstove djela navodim prema najstarijem primjerku 14^A.

Incipit: Praefatio. Agressuri Philosophicas exercitationes, iuvenes perspicatissimi, opere pretium est ut in ipso limine sciatis vos transferri in hortulum refertum deliciis, immo philosophiae arborem esse nullus dixit dulcissimis quidem et suavissimis pomis onustam, sed acutissimis spinis obvolutam [...]

14.1. *Tractatus de humani intellectus operationibus*, 5r-61r [in ms. 14^B, f. 5v-60v deest ultima pagina textus].

Incipit: Veritatis investigatio licet laboriosa sit, illius tamen acquisitio longe iucundior est atque utilior, cum autem impossibile sit eam a nobis adinveniri posse nisi primo mentis nostrae acciones ad hanc perquirendam recte dirigamus [...]

Explicit: Demum nihil assumere debet pro certo, quod a defendente vel negare vel in dubium verti posset.

14.2. [*Summulae seu Institutiones logicales*], f. 68r-73v [in ms. 14^B deest].

Incipit: In Dei nomine Philosophiae praeludium 1781. Ut philosophiae partes facilius inotescant, duci debet.

Explicit: [...] vel aliter accidens, nempe est illud quod adesse potest et abesse praeter subiecti corruptionem: ut albedo vel doctrina, quae potest adesse homini et ab illo abesse absque eius interitu.

14.3. *Philosophiae pars prima nempe logica*, f. 79r-276r. [In ms. 14^B f. 62r-254r, textus incompletus].

Incipit: Expositis logicalibus ut par est institutionibus, in quibus principia bene disserendi recteque ratiotinandi tamquam arma satis apta ad pugnandum meliori qua potuimus usi claritate delibavimus, pervenimus tandem Superis faventibus ad meliores degustandos fructus, magnam nempe logicam pertractandam.

Explicit: [...] et licet obiectum conclusionis, quoad materiam sit solum contingens, quod non necesse est ad assensum obiecti, quoad formam tamen, et quoad illationem est necessaria, et necessitabit ad assensum conclusionis, quam conclusionis, quod sufficit nostrae assertionis de conclusione facta.

14.4. *Philosophiae pars altera seu Physica*, f. 280r-403v. [In ms. 14^A copia incompleta. In ms. 14^B deest. Opus completum in manuscripto 14^C].

Incipit: [14^C] Praefatio. Logicalium animadversionum jam emenso curriculo, Deo ter maximo opitulante, Physica nobis occurrit, cuius hisce nostris temporibus tanta laus est, tantus honos, ut nulla sit gens, populus nullus adeo

in litteraria republica peregrinus, atque hospes, quin olei aliquid atque operis in ipsius studio et speculatione collocandum esse existimet.

Explicit: Haec de physica praemotione dicta sufficiant. Fateor porro, ut verbis utor D(ivi) Augustini Epistola 143, me in eorum numero esse conari [...] nam nimis perverse seipsum amat qui et alios vult errare ut eror suus lateat²⁷.

14^A. Najstariji rukopis, veličine 24×17,5 cm, 417 f., potječe iz 1779-1781. godine. Potpuni mu naslov glasi: *Institutiones philosophicae ad mentem Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis, concionatae iuventutique propositae a P(atre) F(ratre) Pas(chale) Jukich in Macarensi lyceo philosophiae lectore MDCCCLXXIX, die prima junii*. Poslije riječi *lectore* precrtana su dva retka koja se tek djelomično mogu pročitati: *auditore autem P. F.* [ime nerazumljivo] *qui scripsit et juvenibus studiosis reliquit*. Rukopis je uvezan u pergamenu, bez zaštitnih listova. Na vanjskoj strani prve korice noviji Božitkovićev natpis: *Fra Paškal Jukić, Institutiones philosophicae*. Sveščići rukopisa koji sadrže *Summulae* označeni su arapskim znamenkama 1-5; sveščići u kojima se nalazi *Logica* slovima A-S, a sveščići u kojima je *Physica* slovima A-H. Posljednja dva sveščića nemaju nikakve signature. Starija numeracija listova 1-657 pisana je crnilom i obuhvaća Logiku i Fiziku, izostavljajući *Summulae*. Nova je numeracija provedena olovkom. Na kraju rukopisa, f. 410r-413v donesen je sadržaj prvog dijela spisa. Na prvom listu posveta: »*D(at) D(onat) R(everendus) P(ater) Andreas Vesich P(atri) R(everendo) Antonio Lulich*.

14^B. Rukopis veličine 20×14,5 cm, 264 f., ukoričen je u kartonske korice. Na hrptu je naljepnica na kojoj je Božitković ispisao: »Dragičević P. Joseph, *Logica minor et maior 1781*.« Sličan je natpis ponovljen na unutarnjoj stranici prve korice. Uz zaštitne listove na početku su dodana dva lista sa sadržajem rasprave *Summulae*, a na kraju tri lista na kojima je donesen sadržaj rasprave *Logica magna*. Na prvom zaštitnom listu nalazi se bilješka: »*Omnia quae in hoc libello continentur magno cum labore exarata fuere a Patre Iosepho Draghichievich a Vergoratio, Ordinis Minorum S. Patris Francisci, filii indigni. Sub disciplina vero Patris Paschalis Jukich, in Macarensi lyceo philosophiae lectoris. Anno Domini 1781*.« Dva lista prvog sveščića, koji su sadržavali neke bilješke i naslov djela, izrezani su. Prvih pet sveščića rukopisa označeni su u gornjem desnom kutu arapskim brojkama 1-5. Te su brojke zatim prepravljene kod paginiranja u brojke stranica. Drugi niz sveščića, koji sadrži Logiku, bili su označeni rimskim brojkama I-V i arapskim znamenkama 6-17. Stara paginacija ne obuhvaća kazala. Novija numeracija listova pisana je olovkom. Tu i tamo ima praznih listova.

²⁷ *Patrologia Latina*, 33, 586.

14^C. Treći rukopis, 23×17,5 cm, 124 f., sadrži samo drugi dio spomenutog djela, tj. *Physica*. Ukoričen je u bijeli karton. Natpis na hrptu je izbljedio. Čini se da je bilo napisano: *L (ibri) Physices*. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je napisao »P. Andreas Erceg (1769-1809), *Physica*«. Starijoj numeraciji stranica u novije vrijeme pridodana je olovkom nova numeracija listova koja obuhvaća i zaštitne listove. Na prvom listu prvog sveščića (f. 2r) precrtana je bilješka: »*Pro usu Patris Andreae Ercegh ex Vergoratio, anno Domini 1792*« ispod koje je napisano: »*Ego Fr. Ioannes Percovich emi librum istud a Patre Andrea Ercegh anno 1797.*« Ispod toga je nadodano: »*Ad simplicem et apostolicum usum Patris Ioannis Percovich a Tina anni Domini 1802.*« Na unutarnoj strani zadnje korice precrtana je bilješka: »*Pro usu Fratris Andreae Ercegovich*«. Dva su posljednja lista (122-124) prazna.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: Erceg o. Andrija (1769-1809)«, *BS*, 13 (1925) 368-369. Božitković pripisuje autorstvo drugog dijela teksta u ovom rukopisu Andriji Ercegu koji bi bio pod Jukićevim utjecajem.

15. FRANJO MARUŠIĆ [*Disputationes philosophicae*], Zaostrog, 1741-1743, 21×15 cm, 340 f.

Rukopis se sastoji od više dijelova:

15.1. [*De logica parva sive de summulis*], f. 1-46.

Incipit: [deest].

Explicit: Et haec vobis sufficiant pro corolario parvae logicae, seu pro notitia parva summularum, dicamusque ergo: Laus Deo Patri omnipotenti, Fili congeniti, Flaminique ab utroque procedenti, Matri Dei illibatae Spiritusque Paraclitus sponsae, Fondatori Seraphico, glorioso Antonio, Divo Bonaventura, necnon Sanctae Catarinae protectricis studiorum. Finis summularum.

15.2. *Disputationes in logicam Aristotelicam Scoticam*, f. 50r-211v.

Incipit: In nomine Domini. Incipiunt disputationes in logicam Aristotelicam Scoticam valde utiles. - Prologus. Transfretato litore maris, hoc est brevi curriculo summularum examinato, nunc oportet navigare pellagum equoris, id est agredi logicam magnam [...]

Explicit: Haec quae pro praesenti dicta sunt, et etiam disputata fuerunt, non a mea imbecillitate inventa, sed ex codicibus librorum collecta, et hic in unum reposita, cedant ad maiorem Dei gloriam, Sanctorumque omnium, necnon utilitatem vestram; ideo sit introductio in philosophiam naturalem seu in Octo libros physicorum. Amen.

15.3. *Commentaria una cum quaestionibus super Octo libros Aristotelis de physico*, seu in philosophiam naturalem que vocatur physica, f. 212r-315r.

Incipit: Philosophia est nomen Graecum, quod iuxta ethymologiam idem est ac latine amor seu studium sapientiae [...]

Explicit: Haec omnia cedant ad gloriam datoris omnium bonorum, et ad gloriam Seraphici coetus Patronae, nostramque utilitatem. Finis disputationum in octo libris physicorum contentarum. Amen. Alleluia.

15.4. [*De metaphysica*], f. 316r-338r.

Incipit: Incipit liber primus metaphysicorum ad mentem Scoti. Disputatio prima de natura metaphysicae. Quaestio prima. Quodnam sit obiectum metaphysicae?

Explicit: Haec omnia cedant [..(uti sub n. 15.2)] necnon ad vestram utilitatem; ideo sit amen, et finis Metaphysicae.

Rukopis je uvezan u bijele kartonske korice. Sveščići su označeni riječju *Ternio* i arapskim brojkama: Ternio [1]-4 *Summularum*; Ternio 1-14 *Logicae*; Ternio 1-9 *Physicae*; Ternio 1-2 *Metaphysicae*. Na početku su dva i na kraju jedan zaštitni list. Starija paginacija (koja je unošena napose za *Summulae* [1]-89 i napose za ostali dio rukopisa 1-231) nije provedena do kraja rukopisa. U novije vrijeme olovkom su numerirani listovi rukopisa. Nedostaje prvi list prvog sveščića (str. 1-2 prema starijoj paginaciji). Listovi 47-49 i 339-340 ostali su neispisani. Na hrptu je jedva vidljiv stariji natpis *Philosophia manuscripta*. Odmah do njega je Božitkovićev natpis: »Krilič fr. F., *Philosophia* 1741-1744«. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je napisao: »Krilich fr. Franciscus, *Philosophia scripta Zaostrogii ab anno 1741 die 28. 8 usque ad an. 1744 sub disciplina p. F. Marussich*«. Na zadnjem zaštitnom listu nalazi se bilješka: »*Ego Fr. Franciscus Crilich (a Bachina, territorio Macarensi) Ordinis Minorum Observantium S. Francisci, Provinciae SS. Redemptoris, olim Bosnae Argentinae in Dalmatia, Philosophiam scribere incepti in Conventu S. Mariae in Coelum Assumptae Zaostrogii sub lectore P. F. Francisco Marussich a Mostar, anno 1741 die 28 mensis Augusti*«. Na listu 211 druga je kronološka bilješka: »*In Dei nomine Amen. Anno Domini 1743, die 20 Novembris, incipit cursus physicus, paulo ante medium ternionis, sub Reverendo Patre Francisco Marussich artium lectore actuali. Initium sapientiae timor Domini. Ego Fr. Franciscus Chrilich studens philosophiae*.«

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: 8. Krilič o Frano kao peripatetik (1724-1804)«, *BS*, 13 (1925) 171-173. Božitković pripisuje navedeno djelo Kriliču.

16. GIUSEPPE [SAGLIETTO] de Planis²⁸, [*Tractatus philosophici*], Genuae 1716-1718, 22×15 cm, 388 f.

²⁸ O njemu sam mogao prikupiti malo podataka. Bio je član genoveške franjevačke provincije. Umro je 20. kolovoza 1732 (usp. C. FICHERA, *Almae Minoriticae Provinciae Genuensis S. cordis B. Mariae Virginis necrologium*, Genuae, 1955, p. 321).

16.1. [Logica], f. 1-245v.

Incipit: In Dei nomine Amen. Incipit tractatus philosophicus ad mentem Ioannis Duns Scoti omnium theologorum principis. - Prologus. Laboriosa semper fuit cuiuscumque comparatio facultatis [...]

Explicit: Quae omnia dicta sint satis ad laudem, gloriam et honorem Sanctissimae Triadis, B. Mariae semper Virginis, B. Patris nostri Francisci et omnium sanctorum Amen.

16.2. *Tractatus in octo physicorum libros*, f. 248r-387v.

Incipit: Spinosis explanatis difficultatibus, quae in toto logicae decursu agitari solent, iucundioris materia (!) exarare amplectimur in praesenti.

Explicit: [deest].

Rukopis je ukoričen u pergamenu. Oštećen je hrbat na kojem se nalazi stariji natpis »*Philosophia*«. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je zapisao: »Fr. Philippus Zderich (1687-1740), *Philosophia*, Genovae (!) 1716-1717« i isti natpis ponešto izmijenjen ponovio na hrptu rukopisa. Na početku rukopisa su tri i na kraju jedan zaštitni list. Arci su označeni arapskim brojkama 1-19. U početku su oba djela paginirana crnilom, neovisno svako za se, što daje naslutiti da su tek naknadno uvezani u jednu cjelinu. Zatim je provedena jedinstvena paginacija koju je knjigoveža na mnogim dijelovima odrezao prilikom obrezivanja. Novija folijacija je upisana olovkom. Na prvom listu prvog sveščića (f. 1r) donesen je sadržaj sa slijedećom bilješkom: »*D(eo) O(ptimo) M(aximo). Liber primus Summularum ad usum Fratris Philippi Sderich a Narona philosophiae studentis in Conventu Sanctissimae Anuntiatae Genuae, sub disciplina Admodum Venerandi Patris Joseph de Planis, in eodem conventu philosophiae lectoris, anno Domini 1717, die vero 4 Aprilis.*« Na kraju teksta *Logike* slijedi bilješka: »*Finis Logicae die 24 Iunii, anno Domini 1718. In Conventu Sanctissimae Annuntiatae Genuae.*« A na početku 14. sveščića (f. 267r) stoji bilješka: »*Primus liber Physicae de causis etc., quod scripsi, primo lectore, anno Domini 1716, die vero 8 Septembris. Ad usum Fratris Philippi Sderich a Narona.*«

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: Žderić o. Filip (1680-1740)«, *BS*, 13 (1925) 365-366. Božitković pripisuje djela iz ovog rukopisa Žderiću.

17. [*Universa philosophia ad mentem Scoti*], XVIII. saec., 21×15 cm 304 f. Rukopis se sastoji od pet dijelova:

17.1. *Summulae iuxta mentem Ioannis Duns Scoti doctoris subtilissimi Ordinis Minorum, principis omnium theologorum*, f. 1-29r.

Incipit: In nomine Christi passi incipit Philosophia seu Logica qua pars eius, et primo Summulae iuxta mentem Ioannis Duns Scoti doctoris subtilissimi

Ordinis Minorum, principis omnium theologorum. Hic agendus (!) erat de philosophia in communi, at cum careamus principiis logicae melius est incipere de logica. - Capitulum I. Quidnam et quotuplex sit terminus? Terminus ex se ipso nihil aliud significat quam extremitatem alicuius rei et potest sic definiri.

Explicit: Notandum quod istae falatae traduntur non ut aliquem decipiatis, quia qui sophystice loquitur odibilis est Deo, sed ut possitis cavere a deceptionibus. Laus Deo.

17.2. *Disputationes in universam Logicam Aristotelis iuxta mentem doctoris subtilissimi Ioannis Duns Scotti, totius Seraphicae Religionis magistri et omnium theologorum principis.* f. 31r-159r.

Incipit: Disputatio 1. In hac disputatione Deo dante multas et omnino necessarias videbimus quaestiones quibus illustrati ad alias scientias prompti eritis.

Explicit: Plura alia solent de istis tractari [...] Sint ergo omnia huc usque dicta ad onorem (!) et gloriam Dei, Beatae Mariae Virginis, S. Patris nostri Francisci, B. Antonii, Chatarinae et omnium Sanctorum et ad vestram utilitatem. Amen.

17.3. *Disputationes in Octo libros physicorum Aristotelis,* f. 164r-252r.

Incipit: Philosophia bifariam potest deffiniri, secundum nomen et secundum rem. [...]. - Capitulum. Physica est: scientia et quidem specifica valde utilis ad theologiam veritatem [...].

Explicit: [deest]

17.4. *De notitia distinctionum (Disputatio metaphysicalis)* f 259r-289v.

Incipit: Quia nec philosophiam perfecte obtineri, nec ad theologiam facilis et felix accessus fieri potest absque distinctionum ra(tio)ne idcirco hanc vobis tradere decrevi.

Explicit: [deest].

17.5. *In Aristotelis metaphysicam,* f. 290r-304v.

Incipit: Sicuti philosophia idem est ac scientia naturalis de qua actenus (!) actum est, ita metaphysica quam iam aggredimur idem est ac scientia vel post naturalis quia s(cilicet) est scientia proponenda post scientiam naturalem, vel trans naturalis, quia est scientia quae transgredit scientiam naturalem.

Explicit: [deest].

Rukopis iz 18. st., ukoričen u kartonske korice. Hrnat oštećen. Na prvoj korici izvana Božitković je u skraćenom obliku, upisao naslove djela. Sveščići su signirani arapskim brojkama. Na početku 1. i 12. arka pisar je zapisao: »*Spes mea prima Deus. Spes altera Virgo Maria. Si Christum nescis, nihil est si caetera*

*noscis, si Christum noscis satis est si caetera nescis*²⁹. Jedan dio listova ostao je tu i tamo neispisan.

18. [*In libros octo physicorum Aristotelis*], 1706, 18×12,5 cm, 140 f. [+ 1 prazan].

Incipit: In libros octo physicorum Aristotelis introductio. - ...

Explicit: Et haec dixisse in Libros physicorum Aristotelis satis sit, velim quod explicabimus in Metaphysicis dante Deo, eiusque semper Virgine Matre ad quorum gloriam omnia dicta sint. - Die 2 Iunii 1706 confectum est hoc opus. - Finis.

Rukopis oštećen. Od prvog lista sačuvao se samo jedan manji dio. Naslovna stranica vjerojatno nije postojala ili je bila uvezana zasebno. Na kraju jedan list prazan i jedan prazni list otrgnut.

19/1 *In universam Aristotelis Logicam disputationes* auctore P. ...mà Frusca Societatis Jesù, tradita ab ipso ab ineunte Novembre 1696 usque ad cadentem Augustum 1697. Auditore M. Antonio Pellegrino Jaderensi Collegii nobilium convictore. Bononiae, sub auspiciis divi Francisci Xaverii. 21,5×15,5 cm. 170 f.

Incipit: Ad maiorem Dei gloriam - Ad Logicam Praefatio - Degustata vix per annum prope iam inte[grum ...]

Explicit: A(d) m(ajorem) o(mnium) s(anctorum) Deiparaeque sine labe conceptae. - Finis.

Rukopis uvezan u kožu s pozlaćenim ukrasom na hrptu. Folijacija novijeg datuma, olovkom, uključuje i zaštitne listove [172 f.]. Listovi 111-117, 165-170 prazni.

19/2 *In Octo libros de physico auditu*, [Bononiae, c. 1697]. 21,5×15,5 cm.

Incipit: Introductio. - Cum dono (?) D(ei) op(timi) maximi omnique labe [...]

Explicit: [...] nihil ergo omnino nulla causa est.

Uvez kao u prethodnom rukopisu. Na hrptu natpis: Quaes(tiones) [de] physi(co) audit(u). Listovi bez numeracije.

19/3 *Cursus philosophicus. Annus III. A.D. MDCXCVIII* [Bononiae 1698], 21×15,5 cm.

Incipit: Introductio. - Tertium iam annum aggredimur, in quo non unus sed triplex labor nos manet per id quod trienio concepistis anno insudaturos [...].

²⁹ Ista se rečenica ponavlja i u rukopisu br. 110 koji se čuva u knjižnici samostana Sv. Lovre u Šibeniku.

Explicit: Dei O(ptimi) m(aximi) laudemque a Deo Matris auspiciis petendis initium fecimus ita iisdem quas debemus gratiis agendis finem facimus me illud postremo auditoribus meis adprecante, ut eorum fruitioni servitorem (?) quorum maiori gloriae trienium insudarunt. Finis.

Uvez u kožu sa zlatnim ukrasom na hrptu i natpisom: Ques(tiones) meta(physicae) ann(us) III. Bez folijacije.

20. CASIMIRUS A LAUDA (?), *Disputationes in Octo libros physicorum iuxta sententiam doctrinamque doctoris nostri subtilissimi Scoti. [Adlegatum:] CASIMIRUS A LAUDA (?), Disputationes in tres libros Aristotelis de Anima, 1668-1669, 20,5×15 cm, 134 f.*

20.1. *Disputationes in Octo libros physicorum iuxta sententiam doctrinamque doctoris nostri subtilissimi Scoti, f. 1r-78v.*

Incipit: Adsit principio Virgo Beata meo. - Praefatio. Ouid in sublimioribus coelorum spatii [...]

Explicit: Si ignis esset aeternus splendor ab eo causatus aeternus esset: ex qua autoritate colligitur hoc potuisse praestari a Deo, ad cuius gaudium et gloriam nos quoque hic finem ponimus physicis disputationibus: nec non ad laudem suae Sanctissimae Matris, ac Sanctorum Seraphici P. nostri Francisci, Divi Bonaventurae, Divi Antonii de Padua, omniumque sanctorum. Gloria sit summo qui regit astra Deo. 1669, die 17 Aprilis. [Dva su retka u tekstu, vjerojatno s imenom prepisivača i mjestom prepisivanja, precrtana i nečitljiva] sub tutela Ad(modum) R(everendi) P(atris) Casimiri a Lauda, artium actualis lectoris.

20.2. *Disputationes in tres libros Aristotelis de anima secundum mentem doctoris nostri subtilissimi Ioannis Duns Scoti. Die 3 Ianuarii 1669. f. 79-132.*

Incipit: Ouia nihil dignius esse potest homini sapientiae cupido atque studioso quam in assequenda perfecta notitia [...]

Explicit: Finis. Laus Deo. Sub auspiciis Patris Casimiri a Lauda.

Rukopis je ukoričen u bijele kartonske korice. Hrbat je oštećen. Na vanjskoj strani prve korice Božitkovičev naslov: *Fr. Joseph Benedictus Cassinius, Disputationes in 8 l. physicorum Aristotelis 1668.* a na unutarnjoj strani bilješka upotrebljavatelja: »*Ad simplicem usum Fratris Simeonis a Bachina*«. Na prvom zaštitnom listu precrtano: »*Questo è libro di fra Simeone*« i nadodano: »*Ad usum totius Ordinis Sancti nostri Francisci*«. Na naslovnoj stranici iznad naslova prepisivač je upisao velikim slovima: »*In Nomine Domini, Amen. Anno nativitatis eiusdem, millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo, die prima Augusti*«. List 73 je prazan. Listovi 133-134, nalijepljeni kasnije, sadrže *Arbor Porphyrii*.

21. [LADISLAV SPAIĆ]³⁰, *Tractatus in universam Aristotelis Physicam* qui ad mentem Doctoris Subtilis explicatus in gratiam philosophorum quadripartite propositus est a P. Fratре Ladislao Spaich actuali philosophiae lectore, Ordinis Minorum Regularis Observantiae S. Patris nostri Francisci, Provinciae s. Ioannis a Capistrano in Lycaeo Aristotelico Scolastico conventus Nassicaensis S. Antonii Paduani et inceptus die 9 Novembris anno 1759. 22×17,5 cm, 229 f.

Incipit: Paraenesis. - Superatis auspice Deo asperis logicae spinis, ad ameniores philosophiae campos progredimur, in quibus eo maiore cum voluptate spaciabitur animus, quo diucius (!) in caligine versatus ad lucem aspirabat.

Explicit: [...] de quibus quia nos sparsim in Physica per misselanea praecipue quaesita egimus finem imponimus universam.

Rukopis je ukoričen u karton. Na prvom zaštitnom listu, označenom u novijoj folijaciji kao f. 1, nalazi se bilješka: »*Pro simplici usu Fratris Andreae Ivichievich a Makarska 1761.*« Starija numeracija provedena je po stranicama, a novija po listovima. Prazni su listovi 2, 219, 225-229. Na listovima 151, 152, 164, 165, 180, 181, 218, pisar teksta Fr. Andrija Petar Ivičević pribilježio je datum kad je počeo i kad je završio prepisivanje pojedinih dijelova rukopisa. Vrijeme pisanja potrajalo je od 9. studenog 1759. do 24. srpnja 1760.

LITERATURA: J. BOŽITKOVIĆ, »Ljetopisne bilješke: 1 Spaić o. Ladislav, skotistični peripatetik«, *BS*, 14 (1926) 220-222.

22. [Tractatus et disputationes philosophicae], XVIII. saec., 20×14 cm, 227 f.

22.1. *Tractatus philosophicus [super Octo libros physicorum Aristotelis]*, f. 1-148.

Incipit: Philosophia duo nobis innotescit s(cilicet) ex definitione q(ua) d nominis (!) et ex definitione q(ua) d rei (!).

Explicit: Sol(vitu)r quae de motu solet in physicis agitari, puta an detur quies in puncto reflexionis a quo proiecta moveantur. Finis Physicae.

22.2. *In libros metaphysicae iuxta Subtilium Principis mentem disputationes*, f. 151r-224v.

Incipit: Metaphysicam enodandam quam postremum aggredimur ut d(ixi) in Prologo.

³⁰ O Ladislavu Spaiću (Nadalj, 2. XI. 1725. - Budim, 5. VI. 1799.) usp. A. SEKULIĆ, »Filozofska baština hrvatskih podunavskih pisaca XVIII stoljeća«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 4 (1978), br. 7-8, 246. ISTI, »Naša podunavska filozofska učilišta, sadržaj njihova rada i značenje«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, VII, br. 13-14, 99 i ondje navedenu literaturu.

Explicit: Et hoc sufficient de metaphysica ad laudem omnipotentis Dei et Beatissimae Virginis Mariae sanctorumque omnium quorum non desinam concionari laudes. Amen.

Rukopis je bio uvezan u kartonske korice. Nedostaje mu prva korica, a nekoliko listova na početku rukopisa oštetili su moljci, napose prvi list. Sveščići su signirani arapskim brojevima od 1 do 9, a zatim rimskim brojevima od X do XII, a potom je 13. sveščić ponovno označen arapskom znamenkom. Sveščići na kojima su ispisane rasprave iz metafizike tvore novi niz sveščića 1-6. Folijacija je starija i provedena je crnilom. Poslije jednog i drugog djela slijedi potom kazalo. Tri su posljednja lista prazna. Na posljednjem listu (227v) navedena je bilješka: »*Io Andrea Stanicich (!) ho ricevuto questo libro dal Padre reverendo Andrea d'Andrea mentre era lettore generale a Macerata. Io Fra Andrea Stanicich confermo come di sopra. Na unutarnoj strani zadnje korice donesena je druga bilješka: »Ad uso di f. Andrea Stanicich della ossservante Provincia di Bosna Argentina«³¹.*

23. *In universam philosophiam, XVIII. saec., 21×15 cm 353 f.*

Incipit: In universam philosophiam praefatio - Antequam logicas institutiones aggredior; operae praetium esse duxi, ut vel ab initio intelligatis, quaenam sit, quam ampla et multiplex, quam sublimis, ac paene divina scientia illa, quem hoc biennio suscipitis cognoscendam.

23.1. [*Institutiones Logicae*], 4v-42r.

Incipit: Hoc nomine intelligite Summulas, quod ajunt, seu praecepta Dialecticae [...].

Explicit: Denique si me auditis commentariola haec *Nocturna versate manu versate diurna*. Logicae institutionum finis. [...] Finis totius indicis...

23.2. [*Logicae disceptationes*], f. 43r-218v.

Incipit: Logicae pars prima. De ideis. Regrediamur jam ad ideas, atque de illarum natura, causa effectrice, origine et objecto non omnia, quae in tanta rerum segete in controversiam vocari possunt (praefiniti enim temporis angustiis excludor) [...].

Explicit: [...] nam ut docent communiter philosophi et theologi haec phisicae angeli intelligunt comprehensive, adeoque comprehendunt sidera et quidquid in eis latet: sed in illis nunquam acquirunt scientiam futurorum. Ergo in sideribus nulla latent futura. Logicarum disceptationum finis.

³¹ O Andriji Staničiću vidi A. JUTRONIĆ, »Andrija Staničić (1706-1708) i popis knjiga franjevačke biblioteke u Sumartinu od g. 1769.«, *Starine JAZU*, 48, Zagreb, 1958, 249-273.

23.3. *Metaphysicarum disceptationum liber primus*, f. 220r-316r.

Incipit: Ad metaphysicam introductio. - Alteram eamque facilem ex obiecto praestantissimam philosophiae partem aggredimur cognoscendam, quae eximium sapientiae philosophiae plerumque tamen metaphysicae nomen accepit [...].

Explicit: Et haec satis sunt dicta de angelis et de metaphysica; ne tempus terreamus in vanum cito transitum ad physicam faciamus.

23.4. *De meteoris libe*, 318r-353r.

Incipit: Proemium. Meteora greaca vox, quae sublimia significat hoc est corpora quae in aere sunt suspensa.

Explicit: Et haec satis sint dicta de metheoris nunc veniamus ad tertiam philosophiae partem, scilicet, ad physicam.

Rukopis uvezan u kartonske korice. Hrbat oštećen. Bez zaštitnih listova. Na prvoj korici izvana naljepnica s upisanim naslovima: *Institutiones logicae. Logica. Metaphysica. Metereologia*. Na unutarnjoj strani korice dva puta udaren pečat samostana. Na listu 1^r vidljive riječi Jacopo Theol. Na unutarnjoj strani prve korice: Jacobus Merloni. Listovi 25, 317 i 354-358 prazni.

24. *In phisycam prolegomena et Generales physiologiae institutiones*, XVIII. saec., 19×13,5 cm, 16 f.

25.1. *In phisycam prolegomena*.

Incipit: Eam philosophiae partem explicandam qua omnium pulcerrima (!) et jucundissima est, coeterisque vetustissima.

Explicit: XXXVI. [...] et directe nos ducit ad Dei existentiam et providentiam agnoscendam; tum ad eius attributa plurima praecipue potentiam, sapientiam, bonitatem optime intelligendam. - Finis prolegomenon in phisicam.

25.2. *Generales physiologiae institutiones*.

Incipit: Caput primum. - De corporis physici existentia, essentia et attributis. - Corporum existentiam dubiam reddit Cartesius, dum nimis studiose eam probare conatus est.

Explicit: [deest. Interrumpitur] Propo(sitio) 2 - Adhuc tamen necesse habet ostendere, quod non monadam istarum, ex quibus corpora exurgunt sit constitutum; quod cum fieri non possit adhuc inter philosophos pendet quaestio quaenam sit corporis physici ratio.

Rukopis obuhvaća svega jedan sveščić. Folijacija onodobna.

25. [In Octo libros physicorum; De caelo et mundo], 13×18 cm, 204 f.

25.1. *In octo li[bros physicorum Ari]stotelis iux[ta mentem doctoris] subtilissimi om[nium theologorum principis] f. [1] - 153.*

Incipit: Omnium (?) omnino profundum susc...

Explicit: Et haec dicta sufficiant pro exacta cognitione octo librorum physicorum Aristotelis ad honorem Dei omnipotentis optimi maximi, Beatae Mariae Virginis, sancti Bonaventurae Divi Bernardini, Sanctae Catharinae et totius curiae celestis, ad quos consortium idem Deus nos perducere dignetur. Amen.

25.2. *Tractatus de caelo et mundo*, f. 157r-204v.

Incipit: Postquam Aristoteles in Octo libris physicorum egit de corpore naturali [...]

Explicit: Et haec dicta sufficiant de ...eratione et co[gnitio]ne ad laudem omnipotentis [Dei et] Beatae Mariae S(ancti) P(atris) n(ostri) [Francisci], S. Catharinae, S. Bernardini in cuius sa... Amen.

Djelo teško oštećeno od vlage. Bez korica. Folijacija novijeg datuma. Na f. 153v bilješka: Ad usum F. Gregorii Arbich.

26. [MATTEO MOSCHELLA], *Super Octo libros physicorum Aristotelis brevis examinatio*, edita a me fratre Matheo a Messana³² in conventu Sancti Didaci Neapolis philosophiae lectore licet immerito. 21,5×16 cm, 126 f.

Incipit: Proemium. - Annum elapsium in pertractanda dialectica impendimus.

Explicit [deest. Interrump. Lib. IV, disp. XII, quest. II.]

Rukopis uvezan u bijele kartonske korice. Hrbat oštećen. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je upisao: P. Fr. Simonis Mecich a Posega († 1735) lect. generalis i zatim doslovno prepisao naslov djela zamijenivši osobnu zamjenicu *me* skraćenicom *R(everendo)*. Prvi zaštitni list u sredini izrezan. Na prvom listu iznad teksta bilješka vlasnika: P. Fr. Simonis Mecich a Posega lectoris generalis³³. Folijacija iz novijeg vremena. *Liber III et V* komentirani su skupno.

³² Matheus a Messana je Matteo Moschella da S. Stefano, koji je kasnije obavljao ugledne službe u Franjevačkom redu. Bio je provincijal, generalni definitor, generalni vikar i general Reda, a potom je imenovan za biskupa grada Cefalù na Siciliji. U samostanu Sv. Lovre u Šibeniku sačuvan je jedan ulomak njegova spisa pod naslovom *Questio ex lectore Mateo a Mesana quid requiritur ad universale logicum, et an detur*. O Moschelli vidi opširnije: I. H. SBARALEA, *Supplementum et castigatio ad scriptores trium Ordinum S. Francisci IV*, Romae, 1936, 277; F. D'ANDRĒA, *Repertorio bibliografico dei Frati Minori napoletani*, Napoli, 1973, 136.

³³ O Šimunu Meciću vidi: A. SEKULIĆ, »Šimun Mecić graditelj i čuvar jezika hrvatskoga«, *Croatica cristiana periodica*, 1 (1977), 1, 34-46. Sačuvan je njegov filozofski rukopis pod naslovom *Universa philosophia*, usp. A. SEKULIĆ, »Filozofska baština hrvatskih podunavskih pisaca XVIII stoljeća«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 4 (1978), br. 7-8, 244.

27. [*Disputationes in Octo libros physicorum Aristotelis iuxta mentem subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti theologorum principis, ac conceptus illibatissimi Deiparae Gloriosae praecipui defensoris*]. Dvije varijante. 27^A [an. 1747], 20×14,5 cm, 199 f. i rukopis 27^B 20×14,5 cm, bez folijacije.

Incipit: Proemium [In ms. 27^A deest] Esto [Post] non leves exantlatos labores in arduis log(ic)ae difficultatibus eiusque peragratis campis spinosis, in quibus diu detenti fuimus, tamquam in spatiis imaginariis errantes nimirum abstracta a materia considerantes ingredimur florida et amaena physicae viridaria, utpote (!) amara dulcia nobis sugere liceat.

Explicit: [In ms. 27^B deest] Haec dicta quae de Octo libris physicorum iuxta mentem Aristotelis usque adhuc examinavimus ad maiorem Dei gloriam Deiparaeque venerationem et sui immaculati conceptus exaltationem omniumque Sanctorum honorem cedant. Finis Amen.

27^A Rukopis uvezan u bijele kartonske korice. Sveščići označeni rimskim brojkama I–XVI. Zadnji sveščić sa sadržajem bez oznake rednog broja. Na početku tri zaštitna lista. Na hrptu stariji potpuno izbljedjeli natpis *Physica manuscripta*. Iznad toga Božitkovićev natpis *Comentarii in 8 libros physicorum*. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je ispisao opširniji naslov djela »*Comentarii in Octo libros Aristotelis physicorum*. 1747 die 30 oct.« Isti naslov je ponovljen i na prvom zaštitnom listu, a ispod toga na sredini dodano *Pertinet ad conventum OFM Makarskae*. Naslovni je list, na kojem je, čini se, bio i predgovor, izrezan. Paginacija izvorna. Folijacija, provedena olovkom u novije vrijeme, uključuje i zaštitne listove. Listovi 185, 187–196 prazni. Na str. 6 vjerojatno datum prepisivanja: 1747 m(ense) Octobre (!) 30. Na prvom listu zadnjeg nenumeriranog sveščića (f. 186) započeta je rasprava *De quantitate* i na kraju (f. 187–189) donesen sadržaj djela.

27^B. Rukopis nosi naslov: *Disputationes in Octo libros physicorum Aristotelis iuxta mentem subtilissimi doctoris Ioannis Duns Scoti theologorum principis, ac conceptus illibatissimi Deiparae G[loriosae] praecip[ui] defensoris*. Rukopis je bez korica. Tekst je krnji, sadrži 14 šesterolista. Naslovni list oštećen. Zadnji dio teksta nedostaje. Listovi nisu numerirani. U drugom sveščiću četiri lista prazna. Oba su teksta međusobno gotovo podudarna.

* Djelo je sačuvano u čitavom nizu sličnih varijanata³⁴.

³⁴ Usp. br. 13.3 u glavnom tekstu i srodne rukopise opisane u odnosnim bilješkama ispod navedenog teksta. Tekst ovog rukopisa nešto je opširniji od teksta opisanog pod br. 13.3.

28. [FRANJO PERIĆ], *Exercitationes philo(so)phicae* a F. Francisco Perich exaratae, a variis auctoribus et manuscriptis depromptae atque in unum collectae. Eiusdem manu conscriptae.

Incipit: Aggressurus philosophicas exercitationes, tyro solertissime, opere pretium est, ut in ipso limine scias te transferri in hortum refertum deliciis [...]

Djelo je podijeljeno na malu logiku, spekulativnu logiku i metafiziku (ontologija, pneumatologija, psihologija i naravna teologija).

28.1. *Prolegomena in Logicam parvam*, 2v-26v.

Incipit: Totius philosophiae naturalis praeliminarij ingressuri juvenes lectissimi, comonere vos volo, plures philosophorum hac in re logicam solere texere historiam prolixioremq; evolvere narationem.

Explicit: Nos interim ad exercitationes scholasticas gressum facimus. - Parvae logicae finis.

28.2. [*Logica speculativa*], f. 27r-82v.

Incipit: Expletis iis quae acquirendam veritatem, logicamque artificialem spectabant; nunc recta ratio expostulat, ut ad logicam speculativam properemus [...]

Explicit: [...] sensus ergo est, quod in tempore Deus aliquid creat conforme suis ideis aeternis, sive essentiae intelligibili, quod prius non existebat, neque essentia intelligibilis ullam mutationem proprie dictam propter hoc patitur.

28.3. *In metaphisica(m) prolegomena*, f. 91r-v.

Incipit: Eam naturalis philosophiae partem nunc aggredimur, quae maximo tum penes veteres, cum recentiores philosophos in praetio est [...]

28.3.1. *Onthologia*, 92r-125v.

Incipit: Praefatio in Onthologiam. - Onthologia quae erat veteribus metaphysica sic stricte dicta, et ex eo quod omnis veri fons sit, prima philosophia dicebatur.

Explicit: Concludimus ergo creaturas vera vi activa donari.

28.3.2. *Pneumatologia*, f. 131-181r.

Incipit: Praefatio. - Evoluta prima metaphysices parte in qua de entis natura, divisione eiusque proprietatibus satis accurate disseruimus pro modulo illo, quem nobis propriae vires, temporis ratio ipsiusque rei obstupitas (?) concesserunt.

28.3.2.1. *Zeologia (!)* [seu de anima brutorum], f. 131-181r.

Incipit: Si unquam lubrico in loco disputando venati sumus, hic est profecto, in quo de brutorum animabus pertractando in presentia versamur.

Explicit: Sola mihi ad credulitatem sufficit persona dicentis; non licet mihi de fide dubi ambigere, non licet deliberare. Cassianus lib. 4 de Incarn. cap 6.

28.3.2.2. *Psychologia (!)*, 188r-358r.

Incipit: Aggressuri tirones solertissimi videlicet pneumatologiae partem, quae scientiarum omnium parens est et caput, quaeque graeco Psychologiae seu Psychae sophiae vocabulo a veteribus insignita fuit.

Explicit: Verum de iis, nec non de Augustino et aliis Patribus consulantur theologi, cum ad eos pertineat scripturam interpretare et Patres vindicare.

[*Demonologia deest*]

28.3.2.3. *Theologia naturalis*, f. 359r-402r.

Incipit: Si facultatis cujuslibet dignitas atque excellentia ab objecti, quod inspicit, dignitate et excellentia auspicanda est, nulla certe theologia sublimior, nobiliorque facultas.

Explicit: Alterum quod si vobis in litteris proficere adhuc mens est, non aliam sibi, vos alloquor cum Augustino Epistola 118 ad Dios(coro) cap. 3, n.[2]2; ad capessendam et obtinendam veritatem viam munias quam quae munita est ab illo, qui gressum nostrorum, tamquam Deus, vidit infirmitatem; ea autem est prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, et quoties interrogares hoc dicerem³⁵.

Rukopis je ukoričen u kartonske korice. Uvez oštećen. Nema zaštitnih listova. Prvih 16 sveščića numerirano je arapskim brojkama od 1-16. Pojedini dijelovi počinju novim sveščićem. Nedostaju sveščići na kojima bi trebala biti ispisana *Demonologija* koja se spominje u uvodu Pneumatologije na početku šestog sveščića (f. 131r.). Zadnji sveščić, na kojem je ispisana *Naravna teologija*, bez broja. Folijacija provedena olovkom. Listovi 83-90, 126-130, 187, 403-405 prazni.

39. ANDRIJA DOROTIĆ³⁶, *Philosophiae rudimenta*, Orvieto, 1790. [Privez: *Metaphysica*] 27,5×19,5 cm, 1 f.

39.1. *Philosophiae rudimenta*. In gymnasio Urbis Veteris primum nunc dictata a P.F. Andrea Dorotich Brachiensi Provinciae SSMi Redemptoris alumno et in eodem artium lectore, A.D. 1790. f. 1-195.

Incipit: Nunquam sane cogitassem, studiosissimi juvenes, me, hac in alma vestra Provincia, futurum esse lectorem.

³⁵ *Patrologia Latina*, 33, 442.

³⁶ Budući da su Dorotićeva djela već iscrpno obrađena ovdje, navodim samo najopćenitije naznake upućujući čitatelja na opširne opise navedene u objavljenoj literaturi.

Explicit: Itaque ut haec omnia facilius assequi possitis profectumque majorem de labore reportetis adimplete tandem illud Pitagorae: Nec fessa in dulcem declines lumina somnum / quin ter cuncta prius repetiveris acta diei. Valete.

39.2. [Metaphysica]³⁷

Incipit: [Caput III] De animae corpori unione. - Anima corpori quoad vivimus, unitam esse, [...]

Explicit: Nam vobis lectissimi iuvenes, qui ad rudimenta logicae adhuc non pergustastis, juxta morem tradere teneor; tractaturus tamen de iis opportune quae modo involuntarie relinquo; dumodo D(eus) O(mnipotens) salutem meam permiserit, sub cuius auxilio ad statuta descendo.

Rukopis je ukoričen u bijele kartonske korice. Poredak sveščića označen je na kraju svakog sveščića upisivanjem prve riječi iz slijedećeg sveščića. Brojni su ispravci među crtama i na rubu. Na unutarnjoj strani prve korice vlastoručna Dorotićeva bilješka »Del Revd. Pad. Lett^e. Andrea Dorotich«. Na vanjskoj strani korice kasniji Božitkovičev natpis: »Dorotić P. Andreas, *Rudimenta philosophiae*, Perusiae (!) 1790«. - Na desnom rubu prvog sveščića Metafizike vlastoručna Dorotićeva bilješka: »Romae composita et dictata a P. Lectore Andrea Dorotich«.

LITERATURA: V. KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento filosofico-teologico nell'Ordine Francescano alla fine del' 700«, *Antoniano* 53 (1978) 102-103, 107-111; V. KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837). Il suo tempo, la sua attività e il suo pensiero*, Roma, 1978, 52-53, 57-61; DAMIR BARBARIĆ, *Filozofija Andrije Dorotića* (Monografije iz hrvatske filozofske baštine, 9), Zagreb 1987, 25-26.

30. ANDRIJA DOROTIĆ, *Philosophiae elementa* in Aracoelitano archigymnasio nunc primo dictata a Patre F. Andrea Dorotich a Brachia, Provinciae SS. Redemptoris alumno, et in eodem artium lectore, an. 1791. 27,5×19,5 cm. 134 f.

Incipit: Si quis vestrum, auditores lectissimi, forte miratur, me qui Aracoelitanam hanc cathedram jam per integrum annum rexerim, nondum in ea ut moris est philosophiae elementa dictasse [...].

Explicit: Universae Logicae finis. Valete.

³⁷ Djelo je bez naslova. U svom spisu *Philosophiae elementa* Dorotić ga obično naziva, prema sadržaju, *Metaphysica* i jednom *Metaphysicae institutiones* (usp. *philosophiae elementa*, f. 26v-27r). Premda djelo počinje s trećim poglavljem redosljed brojenja paragrafa počinje s brojem 1 i završava s 243.

Djelo je uvezano u kartonske korice. Folijacija je provedena. Poredak stranica i sveščića naznačen je istom završnom i početnom riječi. Redoslijed brojenja paragrafa u drugoj »knjizi« počinje ispočetka i slijedi do kraja treće »knjige«. Na naslovnoj stranici Dorotić je svojeručno pribilježio: »Spectat ad conventum Macarschae«.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 104-107; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 54-57; BARBARIĆ, *Filozofija*, 26-27.

31. ANDRIJA DOROTIĆ, *Ethicae libri III*, Romae [c. 1793.]

Incipit: An extat lex naturae?

Explicit: Te igitur adoro, mens infinita, a te sola auxilium exposco. - Quae quoniam rerum naturam sola gubernas [...] te sociam invoco, te scribendis grandibus esse.

Djelo je uvezano u bijele kartonske korice. Na početku djela iznad naslova Dorotić je kasnije pribilježio: »Labore ac studio P. lectoris Andreae Dorotich Romae compositum«.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 111-113; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 61-63; D. BARBARIĆ, »Etika Andrija Dorotića«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 10 (1984), br. 1-2 (19-20), 49-59; BARBARIĆ, *Filozofija*, 28.

32. ANDRIJA DOROTIĆ, [*Matheseos compendium et Physicae generalis libri IV*], Roma [c. 1793], 28×20 cm.

32.1. *Matheseos compendium*, f. 5-15.

Incipit: Mathesis vulgo scientia quanti nominari solet; significat enim eam scientiarum naturalium classem, quae pro objecto quantitatem habent.

Explicit: [Tekst krnji] Quoniam in primo exemplo duae primae dividendi notae 91, minorem efficiunt numerum divisore 364 per regulam superius datam tres primae dividendi notae sunt accipiendae, inquirendumque methodo alterius regulae, quoties prima divisoris nota 3 in prima ...

32.2. *Physicae generalis libri IV*, f. 17-88.

Incipit: Phisicam vobis traditurus, auditores optimi, quos annum ferre me audieritis, logicae praeceptis, institutisque imbutos, ad invisenda naturae spectacula libens adduco [...]

Explicit: [Opus interruptur Lib. III, § 260] Diluuntur objecta ...

32.3. [*Fragmenta*] f. 89-106.

Djelo je uvezano u kartonske korice. Na vanjskoj strani prve korice natpis: Dorotić P. A. Matheseos compendium et Physicae generalis libri IV. Kod

uvezivanja na početku su nadodana 4 prazna lista s filigranom papinskog grba. Na početku iznad teksta »Matematike« Dorotičeva vlastoručna bilješka: »Romae compositum a P. Lectore Andrea Dorotich«. Na kraju, poslije *Physicae generalis libri IV* (f. 89-106) uvezana su tri nejednaka svešćića s ulomcima teksta iz fizike.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 113-115; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*; BARBARIĆ, *Filozofija*, 27-28.

33. *In universam philosophiam*, konac XVIII. saec., 24,5×17,5 cm.

33.1. *In universam philosophiam isagoges*, f. 1-47.

Incipit: Quod sapientissime a majoribus nostris in litterarum (?) fastis longe conspicuis fuit institutum, ut nempe qui cujuscumque facultatis arcana vel sui ipsius vel aliorum auribus consignaret, aliquid praemitteret, quo sibi auditorum animos conciliaret, eosque ad rerum discendarum studia vehementer incenderet, id ego reor praetereundum.

Explicit: Ulterius nihil. Ea propter claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt.

33.2. *Quaestiones praeliminares ad universam philosophiam pertinentes*, 48-92.

Incipit: Recta disserendi methodus exposcit ut universaliora, quae sunt ceterarum rerum postea dicendarum veluti fundamenta, particularibus praemitantur.

Explicit: Imprimis itaque determinatio duplex est (304 usque ad illa verba »Conjugitur cum necessitate antecedenti inclusive«) ...

Djelo pripisivano fra Andriji Dorotiću. Uvezano je u bijele kartonske korice. Svešćići su sprijeda na vrhu označeni abecednim redom. Na unutarnjoj strani prve korice, na drugoj strani prvog zaštitnog lista i na početku djela *Quaestiones* (f. 48r) vlastoručna Dorotičeva bilješka: Del Reverendo Padre Andrea Dorotich. Na f. 65r četiri crteža u tekstu. Na kraju rukopisa dodano je u privezu nekoliko filozofskih pitanja koja ne pripadaju spomenutim djelima.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 121-124; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 71-74; BARBARIĆ, *Filozofija*, 30-32.

34/1 *Philosophiae pars prima - Metaphysica*, Romae 1785, 28×21 cm, 328 f.

34/1.1. [*Ontologia*], 13r-96v.

Incipit: Praefatio. - Miror nostris hisce temporibus, quae oculatiora traduntur eam penes nonnullos invaluisse opinionem, ut metaphysicarum rerum studia

nedum negligent verum etiam illorum cultores aspernent; ipsum metaphysicae nomen fastidium eis creat.

Explicit: [deest].

34/1.2. *Psychologia*, 97r-258v.

Incipit: Psychologia sive psychosofia Graece idem est ac Latine *Sermo* sive *Scientia de anima*.

Explicit: At cum temporis angustiae nos praemant, ea dumtaxat expendenda seligemus quae arctiori nexu cum hucusque traditis vinciuntur. - Finis Metaphysicae secundae partis. 21 Octobris anni 1784, Romae.

34/1.3. *Theologia naturalis*, 261-280v.

Incipit: Theologia Graecum vocabulum est ex *Theos* et *logos* coalescens, quorum illud Latine significat *Deum*, istud vero *sermonem*.

Explicit: Haec pro theologia naturali sufficiant. Nunc adducenda nobis est Physica, et quidem particularis. - Theologiae naturalis finis coronat opus.

Rukopis ukoričen u bijele kartonske korice. Na vanjskoj strani prve korice Božitković je napisao: P. Paschalis (Dorotich) ex Brachia (Scripta) Romae, 1785. *Ontologia, Psychologia, Theologia naturalis*. Sveščići numerirani rimskim brojevima od V do XXVIII. [Sveščići XXIX do XLI nastavljaju se u rukopisu navedenim pod brojem 36/3. Tu je u *Incipitu* naveden i razlog poretka sadržaja.] Nedostaju sveščići I-IV, XII i XIV. U privezu, na prvom nenumeriranom sveščiću ispisana je kratka *Ontologija*. Na dva sveščića poslije glavnog teksta slijede dvije questije iz posebne fizike *De mundo*, a na trećem, odnosno zadnjem sveščiću u privezu, navedena je obilna literatura za potpuno djelo. Kako je ontologija cjelovita, to i za nju donosim incipit i explicit.

Incipit: Propositio. I - Quum metaphisica rerum omnium principia prima et universalissima statuat, scientiarum omnium, theologiae praesertim studiis ea maxime utilis, imo vero necessaria est.

Explicit: [...] bene vero quia ratio sufficiens cur habeatur, nimirum aequalitas distantiarum, et ponderum, ut demonstrant statici.

Numeracija listova provedena je mehaničkim brojačem. Na kraju teksta bilješka: *Laus semper Deo, Beatae Mariae semper Virgini, ac Beato Patri nostro Francisco, et omnibus sanctis. Amen - Romae Anno Domini 1785, die 29, mensis Martii, - Pater Fr. Paschalis ex Brachia, Provinciae Sanctissimi Redemptoris in Dalmatia filius et in Aracelitano gymnasio studens generalis, orate pro eo.*

34/2. [Philosophiae pars secunda. - *Physica generalis*, Djelo pripisano Andriji Dorotiću].

34/2.I. [Philosophiae pars secunda - *Physica generalis I*. Djelo ranije poznato kao *Cosmologia*], XVIII. st., 28,5×20 cm. 70 f.

Incipit: [deest] § 178 Probatur: corpora tunc sunt naturalia, quando ea habeant attributa, quae iisdem ex propria natura convenire debet (!)

Explicit: [deest] § 413 [...] Sed physica temporis momenta pluribus constant indivisibilibus instantibus, cum admittendae sint morulae, quemadmodum non ...

34/2.II. [Philosophiae pars secunda - *Physica generalis II*. Djelo poznato i kao *Physicae generalis continuatio*] 28×20 cm. 8 + 127 f.

Incipit: [§ 414] Contra. Atqui si morulae essent motui intermixtae in corpore non semper vis permaneret et ageret.

Explicit: Tandem si quae sunt, erunt enim fortasse multa [...] Poscentique gravem persaepe remittit acutum. Finis.

Rukopisi 34/2.I i 34/2.II, premda nisu pisani istom rukom, sadržavaju zapravo jednu cjelinu. *Rukopis I* je krnji, bez početka i završetka. Uvezan je u bijele kartonske korice. Na prvoj korici Juraj Božitković je zapisao: Dorotić, P(ater) A(ndreas), *Cosmologia*. Tekst u rukopisu završava nepotpunim § 413. (Rukopis II započinje § 414.) Pismo je teško čitljivo i s mnogo skraćunica. Na kraju svakog sveščića fra Andrija Dorotić je vlastoručno upisao riječi za oznaku redosljeda sveščića. Posljednji dio rukopisa sastoji se od brojnih vlastoručnih Dorotićevih filozofskih bilježaka koje su ponekad ispisane i na praznim dijelovima pisama što ih je Dorotić primao od svojih prijatelja. *Rukopis II* također je krnji. Nedostaje mu više od 11 poglavlja s početka djela. Na prvom listu poviše teksta Dorotić je svojeručno zapisao: P. Lector Andrea Dorotich, što bi nas moglo navesti na pretpostavku da je tekst već u Dorotićevo vrijeme bio krnji. Međutim od tog krnjeg dijela pronašao sam svojevremeno, među Dorotićevim spisima, osam izvornih listova koji dokazuju jedinstvenost sadržaja ovih dvaju različitih rukopisa. Paragrafi 346-350 s tih listova odgovaraju u potpunosti istim paragrafima u rukopisu I³⁸.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 129-134; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 79-84; BARBARIĆ, *Filozofija*, 34-37.

³⁸ U svojoj analizi Barbarić se nije osvrnuo na ovu podudarnost tekstova, koja se meni ne čini slučajnom, kao ni na slijed signaturâ na sveščićima (koje su se vrlo često upotrebljavale u sveučilišnim rukopisnim tekstovima). Signature nepobitno dokazuju da prvi i treći dio tvore cjelinu. Temeljeći se na kodikološkim oznakama i vanjskim tekstualnim kriterijima, i poslije vrlo temeljite Barbarićeve studije o Dorotiću, ostajem i nadalje više nego sklon vidjeti u ova tri dijela filozofije [4 rukopisa] jedinstvenu filozofsku *Summu*. Usp. KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, napose 136-138; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, posebno 86-88; BARBARIĆ, *Filozofija*, 34-38.

34/3 *Philosophiae pars tertia. - Physica particularis. De mundo, 27×20 cm. 151 f. + 6 slika.*

Incipit: Recta disserendi methodus expostularet ut, persolutis jam logica, ontologia, psychologia, apendice de anima brutorum, ac theologia naturali prout eam duximus contrahendam, physicam generalem, adgrediamur particularem subinde pertactaturi.

Explicit: Si quidpiam vero est, quod bene recteque dictum sit, illud enim uni Deo, qui est pater luminum et a quo bonum omne nobis derivat, tribuendum. Finis.

Djelo je uvezano u kartonske bijele korice. Sveščići su označeni rimskim brojkama XXIX-XLI. [Očito je da se signature sveščića nastavljaju na one iz rukopisa *Philosophiae pars prima* koji je naveden pod br. 34/1. Objašnjenje za takav redosljed daje sam autor u *Incipitu* ovog rukopisa.] Sveščići su zaštićeni zaštitnim listovima. Na naslovnoj stranici, ispod naslova, vlastoručna Dorotićeva bilješka: »Specat ad R.P. Lectorem Andream Dorotich« Od § 43 rukopis se mijenja.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 134-138; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 84-88; D. BARBARIĆ, »Fizika Andrije Dorotića«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 8 (1982), br. 15-16, 93-121; BARBARIĆ, *Filozofija*, 37-38.

35. [*Institutiones philosophicae*], 27×20 cm, 94 f.

Incipit: Etsi in toto litterarum regno scientia nulla, aut facultas sit, ex qua hominibus non redeat praeexcellentis cujusquam doctrianae ornamentum; tamen hujus gloriae potiorum partem philosophia sic sibi sola vindicat, ut inter ceteras artes et disciplinas facile eminere ac primatum tenere videatur.

Rukopis se sastoji od tri dijela:

35.1. *Historiae philosophicae enarratio*, f. 2-5.

Incipit: Philosophia ipsa varias omnino ab orbe condita vicissitudines ex parte est, ut enim certum est, eam in primo humani generis parente fuisse cumulatam admodum, atque perfectam [...]

Explicit: Et haec de philosophiae ortu atque progressu in compendio dicta sufficiunt; qui magis particularia scire amat, adeat auctores fusius hac super re tractantes: ac super omnia Antonium Genuensem³⁹, qui harum rerum copiose et erudite summam agit.

³⁹ Antonio Genovesi, talijanski filozof i ekonomist (Castiglione di Salerno 1713 - Napoli 1769), poznat i po tomu što je u nastavu uveo živi talijanski jezik. U Makarskoj franjevačkoj knjižnici sačuvalo

35.2. *In philosophiam prolegomena*

Incipit: Philosophiae si vox attendatur, amorem sapientiae notat.

Explicit: Sed logicae exercitationum finis tandem esto. Utiliora enim sesse nobis offerunt, ontologia nempe, a cujus notionibus et propositionibus indubitata pendent, ut quae cum in logica, tum philosophia practica, cosmologia, psychologia, theologia naturali, physica pertactanda veniunt, rite intelligantur; unde etiam consequitur, primo tandem loco esse pertractandam.

35.3. *In ontologiam prolegomena*

Incipit: Ontologiam metaphysicae primam partem aggredimur pertractandam.

Explicit: Omnes reliqui seniores et melioris notae philosophi pro certa habent causas creatas esse vere et propriae efficientes suarum effectuum, quibuscum sit et nostra.

Rukopis je ukoričen u kartonske korice. Na vanjskoj strani prve korice kasnije upisani naslovi djela: P. A. Dorotić, *Historia philosophiae, Logica, Ontologia*.

LITERATURA: KAPITANOVIĆ, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 124-128; KAPITANOVIĆ, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 74-78. Ontologiju iz ovog rukopisa obradio je temeljito D. BARBARIĆ, »Ontologija Andrije Dorotića«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 7 (1981), br. 13-14, 53-67; BARBARIĆ, *Filozofija*, 32-34.

36. [ANTE PERIĆ (?)] *Institutiones physicae*, 23,5×17,5 cm, 79 f. s 32 crteža izvan teksta.

Incipit: Phisica dicitur illa philosophiae pars, quae corporis naturalis proprietates expandit [...]

se više Genovesievih djela, većinom na talijanskom jeziku. Na tri djela upisana su imena njihovih nekadašnjih vlasnika. Djelo *Elementa metaphisicae*, I-IV, Venetiis, 1762 (sign. 2655) pripadalo je nepoznatom vlasniku čije je ime izrezano sa zaštitnog lista svih svezaka. Kasniji njegov vlasnik, lektor Radonjić, upisao je svoje ime (Lettor Radognich) na naslovnoj stranici svakog sveska, a na zaštitnom listu prvog sveska, ispod izrezanog dijela lista, napisao je: *Furtive sublatus ab eo qui mihi illum tradidit attamen cuius erat quisquis legerit, dicat: Requiem aeternam*. Drugo je djelo s ubilježnim imenom *Artis logico-criticae libri V*, Bassano 1766 (sign. 306). Djelo je pripadalo fra Grgi Urliču kako se vidi iz natpisa s naslovne stranice: *Ex libris Fratris Gregorii Ivanovich iliti Urlich Ord(inis) Min(orum) S(ancti) P(atris) F(rancisci)*. Treće je djelo *Universae christianae theologiae elementa I-II*, Venetiis, 1797 (sign. 581) a pripadalo je fra Franji Anti Periću.

Explicit: Haec aliaque multa contra horrorem vacui opponi possunt; sed dicta sint satis ad reffellendum commentum quia nescio an nostris hix⁴⁰ temporibus habeat amplius propugnatores. Finis Phisicae generalis.

Rukopis ukoričen u kartonske korice. Sveščići nemaju nikakvih signatura. Zaštitni listovi i jedan list teksta (između f. 72 i 73) istrgnuti. Na vanjskoj strani prve korice Božitkovičev natpis: Institutiones Physicae studio ac labore P. Andrea (!) Dorotich.

LITERATURA: Kapitanović, »Fra Andrea Dorotić e l'insegnamento«, 128-129; Kapitanović, *Fra Andrea Dorotić (1761-1837)*, 78-79; Barbarić, *Filozofija*, 38-40.

Fol. 1. [*In universam Aristotelis Logicam et in octo libros de physico auditu*], XVIII saec. 23×36 cm. 206 [+15] f.

1. *In universam Peripat(heticam) Aristot(elis) Logicam iuxta solidissima theolog(orum) omnium subtilissimi Ioannis Duns Scoti*

Incipit: [Jedna riječ nerazumljiva] tandem ab irriguo Summularum fonte ad sonorum scientiae [...] pellagum [...]

Explicit: [deest]. Djelo se prekida na XV traktatu.

Potpuni naslov na naslovnom listu: *In iesu et Mariae nomine In universam Peripat(heticam) Aristot(elis) Logicam iuxta solidissima theolog(orum) omnium subtilissimi Ioannis Duns Scoti*. Na prvom listu: *In universam Sophorum Stag[iritae] Logicam iuxta solidissima principi[a...] Mariani nostrique doctoris Ioannis Duns Scoti subtilium omnium subtilium omnium subtilissimi Introductio [...]*

2 *Disputationes in octo Aristotelis libros de physico auditu iuxta Inconcussam mentem venerabilis servi Dei Ioannis Duns doctoris subtilissimi theologorum omnium principis*.

Incipit: [Titulus] In Iesu et Mariae nomine Disputationes [...] feliciter principiant. - Praefatio - Sub securissimis auspiciis sacratissimi Iesu et Mariae nominis, de tot latebris in quibus undequaue pro veritatis stabiliendo principio et scientiarum parente ac progenitrice enucleanda videbatur acutiarum moradacissimis affici spinis [...]

Explicit: [...] ex deffinitione creationis ab omnibus communiter recepta.

Djelo je teško oštećeno od vlage. Uvezano je u bijele kartonske korice.

⁴⁰ Riječ je zanimljiva za utvrđivanje tadašnjeg latinskog izgovora u Splitu gdje je djelo nastalo. Riječ nije pisana ortografski *hixce* već fonetski *hiše*. Nije isključeno da je rukopis pisan prema diktiranju i da je učenik ne poznajući grafiju riječi napisao fonetski onako kako je čuo.

KAZALO POČETNIH RIJEČI (»INCIPIT«) U TEKSTOVIMA

Brojevi označavaju redni broj pod kojim je odnosno djelo navedeno

- Aggressuri tirones solertissimi 28.3.2.2
Aggressurus philosophicas exercitationes 28
Aggressuri Philosophicas exercitationes 14
Alteram eamque facilem 23.3
An extat lex naturae? 31
Anima corpori quoad vivimus, unitam esse 39.2
Annum elapsam in pertractanda dialectica impendimus. 26
Antequam aggrediamur textum Aristotelis 2.3
Antequam logicas institutiones aggredior 23
Aristoteles non quamcumque cognitionem 2.1
Comuni experientiae plausu 11
Corporum existentiam dubiam reddit Cartesius 25.2
Cum dono D(ei) op(timi) maximi 19.2
Degustata vix per annum 19.1
Eam agredimur fratres carissimi 13
Eam naturalis philosophiae partem nunc aggredimur 28.3
Eam philosophiae partem explicandam qua omnium pulcerrima 24
Etsi in toto litterarum regno scientia nulla 35
Evoluta prima metaphysices parte 28.3.2
Expletis iis quae acquirendam veritatem 28.2
Expositis logicalibus ut par est institutionibus 14.3^B
Haec disputatio vocatur Perihiermenias 7.2
Hoc nomine intelligite Summulas 23.1
In hac disputatione Deo dante 17.2
In libros octo physicorum Aristotelis introductio. - ... 18
In nomine Christi passi incipit Philosophia seu Logica 17
Incipit liber primus metaphysicorum 15.4
Incipiunt [Summulae Pet]ri Hispani 1
Laboriosa semper fuit cuiuscumque comparatio facultatis 16
Libri huius quem aggredimur declarare 2.4
Logicae finis extr(inse)cus est dirigere intelle(ect)us 12.2
Logicalium animadversionum jam emenso curriculo 14.4
Mathesis vulgo scientia quanti nominari solet 32
Metaphysicam enodandam quam postremum aggredimur 22.2

- Meteora greca vox, quae sublimia significat 23.4
 Miror nostris hisce temporibus 34.1.1
 Nunquam sane cogitassem, studiosissimi juvenes 39
 Omnis summa philosophiae, inquit Marcus Tullius 6.1
 Omnium (?) omnino profundum 25.1
 Onthologia quae erat veteribus metaphysyca 28.3.1
 Ontologiam metaphysicae primam partem aggredimur 35.3
 Ouia nihil dignius esse potest homini sapientiae cupido 20.2
 Ouid in sublimioribus coelorum spatiis 20.1
 Pergite plus ultra, pergite neophilosophi 8.2
 Philosophia bifariam potest deffiniri 17.3
 Philosophia duo nobis innotescit 22
 Philosophia est nomen Graecum 15.3
 Philosophia ipsa varias omnino ab orbe condita 35.1
 Philosophia, juxta nominis etymon, significat 10
 Philosophiae si vox attendatur, amorem sapientiae notat 35.2
 Philosophici certaminis nobile rudimentum 9
 Phisica dicitur illa philosophiae pars 36
 Phisicam vobis traditurus 32.2
 Post exantlatos labores in arduis logicae difficultatibus 13.3
 [Post] non leves exantlatos labores in arduis log(ic)ae difficultatibus 27
 Postquam Aristoteles in Octo libris physicorum egit 25
 Postquam in logica parva sive in summulis 4
 Postquam in Summulis sive in Logica parva 13.2
 Postquam Logicam a rudioribus compendiis agressi sumus 6.2
 Profecturi rerum philosophicarum 3
 Psychologia sive psychosofia Graece idem est ac Latine *Sermo* 34/1.2
 Quae in dictandis istis lectionibus 2.2
 Quae in primo libro de anima 2.5
 Quia nec philosophiam perfecte obtineri 17.4
 Quod sapientissime a majoribus nostris 33
 Quum metaphisica rerum omnium principia 34.1.4
 Recta disserendi methodus exposcit 33.2
 Recta disserendi methodus expostularet 34.3
 Regrediamur jam ad ideas 23.2
 Si facultatis cujuslibet dignitas atque excellentia 28.3.2.3
 Si quis vestrum, auditores lectissimi 30
 Si unquam lubrico in loco 28.3.2.1
 Sicuti philosophia idem est ac scientia naturalis 17.5

- Spinosis explanatis difficultatibus 16.2
Sub securissimis auspiciis sacratissimi Iesu *Fol.* 1.2
Superatis auspice Deo asperis logicae spinis 21
Tametsi in tota [mundi] universitate 5
Tandem volentibus superis 8
Theologia Graecum vocabulum est ex *Theos et logos* coalescens 34/1.3
Tertium iam annum aggredimur 19.3
Totius philosophiae naturalis praeliminarium ingressuri 28.1
Tractatum istum quem aggredimur 13.1
Transfretato litore maris 26
Ultimus humanae cr(eatur)ae finis Deus est, summaque beatitudo 1.2
Ut melius et facilius pergere valeamus 12.1
Ut philosophie partes facilius inotescant, duci debet 14.2
Veritatis investigatio licet laboriosa sit 14.1